

Dolenjski list

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE DOLENJSKIH OKRAJEV

TEDNIK ZA POLITIČNA, GOSPODARSKA IN KULTURNA VPRAŠANJA

Leto III. — Štev. 36.

NOVO MESTO, 5. SEPTEMBRA 1952

ČETRTLETNA NAROČNINA 100 DIN

IZHAJA VSAK PETER

Tovariši — na svidenje v Dolenjskih Toplicah!

Dolenjska pričakuje 200.000 gostov iz vseh krajev države • Velike priprave v Dolenjskih Toplicah in Novem mestu • Cele vasi prijavljajo svoj prihod na partizansko slavo • Dolenjska, Bela krajina in Kočevska bodo poslale nad 80.000 prebivalcev • Pohitimo s pripravami v zadnjem tednu pred prihodom naših najdražjih gostov in prijateljev partizanske Dolenjske!

Nič drugega ne sliši v teh dnevih po naših dolenjskih vaseh in mestih razen pogovorov, kako bo v Toplicah v soboto in nedeljo 13 in 14. septembra. Take proslave in prireditve, kot bo praznik prvih štirih slovenskih brigad, po osvoboditvi pri nas še ni bilo. Takega vseslovenskega zbora borcev za svobodo še nismo doživeli, tolikšne množice ljudstva se na Dolenjskem v vsej naši zgodovini še nikoli niso zbrale.

Partizanska Dolenjska, na katere področju so bile pred desetimi leti ustanovljene prve štiri slovenske brigade, pričakuje tokrat borce vseh slovenskih in številnih bratskih hrvatskih partizanskih enot. Prišli bodo borci in oficirji, ki so takrat, pred slavnimi 10 leti, položili temeljne kamne današnje mogočne herojske Jugoslovanske ljudske armade: prišli bodo tovariši, ki so s političnim delom, organizacijo ali kakor koli že pomagali veliki stvari narodnoosvobodilnega pokreta; srečali bomo družine padlih borcev, invalide, partizanske matere in vdove, aktiviste, mladince in mladinke, člane organizacij in društev, celotne delovne kolektive, zadržnike, z eno besedo — praznik Tomšičevcev, Serčerjev, Gubčevcev in Cankarjevcev bo veličastna manifestacija najsvetejših tradicij, bo praznik vsega slovenskega ljudstva!

Za tak zgodovinski praznik pa se je treba temeljito pripraviti. Vasi in

mesta hitijo, da pripravijo vse potrebno za dostojen sprejem dragih gostov, izmed katerih mnoge nismo videli že celih deset let. Živahna razgibanost je zavladala po Dolenjskem, Kočevskem in Beli krajini. Najživahnejše je v okolici Dolenjskih Toplic in v novomeškem okraju, ki bo sam poslal na proslavo v Toplice blizu 30.000 udeležencev! Čez 20.000 ljudi bo prišlo iz krškega okraja, nad 15.000 s Kočevskega in 15.000 iz Bele krajine. Vasi tekmujejo med seboj v pripravah za ta edinstveni zbor partizanov in partizanskih ljudi. Pridne roke krasijo spomenike in plošče na zgodovinsko važnih krajih, pripravljajo mlaje in slavaloke, belijo hiše ob glavnih cestah, mladina vlača na kupe les za grmade in kresove, ki bodo zagoreli v soboto 13. septembra zvečer po vseh gričkih in hribih Dolenjske.

»Povejte, tovariši, ali bodo res prišli tisti tovariši, ki so tolikokrat prespali pri nas? Ali bo treba kaj govoriti? Bom kar jaz, če drugi ne bodo!«

Tako je pred dnevi ustavila Moretovega Slavca, člana okrajnega štaba v Gornjih Sušicah 60-letna mamica in se pozanimala, kdo vse bo prišel v Toplice. Ob novem vaškem vodnjaku je 20 žena in deklet urejevalo okolico in zasajalo rože, »da bo lepše, ko nas bodo obiskali stari partizani!« kakor so dejale. V Dol. Sušicah, kjer vodnjakova okolica še ni ravno najlepša, je

tovariš Slavko podražil domačinke, da jih bodo Gor. Sušice prehiteli.

»O, nas že ne!« se je odrezala Malka in povedala, da bodo zasadile rože zadnje dni pred proslavo, da bo vse bolj sveže in — še lepše, še prijetneje za oko in srce. »Tekmovanje jim bomo napovedale,« je še dodala in odhitela po opravkih, ki jih v teh dnevih po naših vaseh ne zmanjka.

V Meniški vasi so na delu prostovoljci, v Straži je vse na nogah, Dol. Toplice pa so pravo mravljišče zidarjev, prostovoljcev, mladincev in mladink, med katere se že mešajo glavni intendant in organizatorji velike proslave. Prihodnji teden jim pride na pomoč še cela I. novomeška, štirikrat udarna mladinska delovna brigada »Vide Tomšič!« Pray taka slika razgibanega dela se nudi opazovalcu v vseh okoliških vaseh. V Novem mestu gre z nezmanjšano pridnostjo in polum obnova naprej: vedno več je prebeljenih in preslikanih hiš, teden snage pa že kaže, da je tudi tu mnogo, mnogo delovnih rok na delu. Tlakovalci hitijo z zadnjimi metri ceste, na opažih ob hišah pa delavci »Pionirja«, »Remonta« in drugi ustvarjajo čedno podobo v resnici prenovljenih in poživljenih stavb. Rož še manjka na oknih, marsikaj pa bo treba počediti še na stranskih ulicah! Blizu 100.000 ljudi bo v teh dveh dnevih šlo skozi Novo mesto — dovolj, da si bodo lahko ogledali tudi zadnji kotiček dolenjske partizanske metropole! Zato meščani hitijo, pometajo, kopljejo, odvažajo, čistijo... Novo mesto mora dostojno pozdraviti stare borce za svobodo, junake borb in dela. Pomladilo se je — s svojimi prebivalci vred in hiti, hiti, kar se le da, da nadomesti v preteklih letih zamujeno.

Polne roke dela in skrbi imajo te dni občinski štabi za proslavo štirih brigad, občinski komiteji Partije, krajevne Zveze borcev, Fronta, organizacije AFZ, mladina in člani ostalih društev in organizacij. Precej se govori in dela, Zveza borcev je — razen nekaj izjem, kjer samo »pozivajo« ljudi na proslavo, nič pa ni določenega, neposrednega dela in osebnih obveznosti! — zajela množice in sklicala v teh tednih ogromno vaških sestankov, kjer se je dobobra pogovorila z ljudmi, kako

in kaj bo tokrat v Toplicah. V Žužemberku, kjer je bilo na odprtem partizanskem sestanku 180 ljudi, obetajo množično udeležbo na proslavi brigad, doma pa bodo pokazali, kaj je dal trg za našo osvoboditev. O prazniku brigad razpravljajo te dni še in še frontovci na sestankih in prostovoljnih delih, člani ZB in udeleženci odprtih partijskih sestankov, na katerih se Partija novomeškega okraja pripravlja za bližnjo okrajno konferenco in letne volitve.

Kamorkoli prideš, naletiš na obsežne priprave. »V Dolenjskih Toplicah se bomo srečali!« si obljubljajo znanci. Fantje in moške pišejo domov iz vseh krajev države: »Zanesljivo pridemo na praznik naših brigad!« Pisma so polna veselja in zadovoljstva nad bližnjimi srečanji. In kdo ne bi bil vnaprej vesel trenutkov, ko bodo prikorakali pred slavnostno tribuno junaki Toneta Tomšiča, Ljube Serčerja, Gubčevci in Cankarjevci in jih bo stotisočglava mno-

žica navdušeno pozdravljala! Ponosni smo na naše prve brigade, na njihove preživele borce-junake, ki so na naši sveti zemlji tolkli sovražnike, pognali domače izkoriševalce in priborili svobodno domovino. Z ljubeznijo jih bomo pozdravili in se z njimi vred poklonili spominu vseh padlih partizanov, katerih duh pa bo z nami na proslavi.

Zato bo vsak, kdor ljubi svobodo, ki je bil partizan, ki je delal za narodnoosvobodilni pokret, ki je naš partizanski vojski in OF kakor koli pomagal in se boril za srečo in bodočnost svoje domovine, pohitel na praznik slovenskih brigad! Naj ne manjka nihče — kdor le more, naj pride! Priдруžite se veličastnemu navdušenju slovenskih množic, ki že zdaj preveča sto petdeset tisoč prijavljencev! Praznik slovenskih brigad je praznik vsega slovenskega ljudstva!

Tovariši in tovarišice — 14. septembra na svidenje v Dolenjskih Toplicah!

Tekmovalni načrt MO OF Novo mesto

V sredo 27. avgusta zvečer je zasedal plenarno Mestnega odbora OF Novo mesto.

Obširno je predvsem razpravljalo o nalogah članov OF našega mesta v zvezi s proslavo slovenskih brigad v Toplicah, kakor tudi o tekmovalnih obvezah Novega mesta na čast VI. kongresa KPJ. Da bomo dostojno počastili dan slovenskih brigad, je plenum sprejel več sklepov in delovnih obvez. Stvar naše časti je, da partizansko Novo mesto, središče narodnoosvobodilnega boja od leta 1941 dalje, tudi ob tej slavnostni priložnosti pokaže svoje poznano gostoljubje in visoko zavednost. Mestni odbor OF poziva skupno z MO ZB vse meščane, da prispevajo kar največ k čim lepšemu izgledu mesta, ulice in posameznih hiš, da s skupnimi močmi pomagajo pri krasitvi mesta, postavljajući slavalokov, napisov s podatki o prispevku našega mesta v letih NOB, da ponudijo mestnemu štabu za proslavo brigad kar največ prenočišč za številne goste, ki pridejo v Novo mesto v soboto 13. septembra, kakor tudi, da nas kar največ odide k odkritju spominske plošče na novo postavljeni koči na Frati, najbolj znani partizanski postojanki iz let 1941—1942.

Mestni odbor OF je sprejel naslednji tekmovalni načrt za čas od 1. do 12. septembra: 1. Dokončati vsa začeta dela na cesti, vodovodu, stavbah itd. 2. Očistiti vse ulice in trge vse navlake, očistiti vsa okna, vhodna vrata, žlebovje, napisne table itd. 3. Okrasiti vse stavbe in okna z zastavami in rožami. 4. Tekmovati, kateri teren bo od 13. do 14. septembra prenočil več udeležencev proslav. 5. Vsa zgodovinsko pomembna mesta v Novem mestu označiti s pisnimi napisi, ki naj vsebujejo podatke važnih dogodkov (sestanke OF, KP, mladine, zbirališča hrane in zdravil za partizane, zbirališča talcev, streljanja in mučenja talcev itd.). 6. Na vseh vhodih v Novo mesto postaviti slavaloke, okrašene z zastavami, zelenjem in parolami. Razsvetliti vsa izločena okna, jih primerno okrasiti.

Vsak hišni lastnik naj poskrbi za dostojno zastavo, ki je najlepši okras stavbe za vsako slovesnost! Postavimo pa naša okna cvetlice-lončnice in zabojčke z rožami, očistimo šipe itd. Pokažimo gostom, znancem in prijateljem kulturno podobo Novega mesta!

Novomeščani! V tednu snage, ki še traja, poskrbite za odvoz smeti z dvorišč in vseh stranskih, tudi najmanjših ulic in prehodov! Smeti odvažajte na za to določena mesta! Ne zabijajte žebeljev v obnovljene hišne fasade, ne pišite po stenah parol! Spoštujemo delo, ki smo ga v dosedanji obnovi

naredili! Smatrajte udeležbo na javnih očistilnih delih v tednu snage za svojo dolžnost! Naj ne bo nikogar, ki ne bi pripeval svojih sil k skupnim naporom za lepše, prenovljeno Novo mesto!

Udeležimo se množično prireditve, posvečenih prazniku prvih slovenskih brigad: predavanj Ljudske univerze, šahovskega turnirja v nedeljo, akademije delovnih kolektivov, razstave v Križatiji, literarnega večera, koncerta SKUD »Dušan Jereb«, gledališke predstave, odkritja spomenika v Žabi vasi in plošče v gimnazij gostovanja Slovenske filharmonije itd.! Pokažimo z množičnim obiskom Frate in Dol. Toplice našo zavednost!

Po 20. septembru bodo na vseh terenih in vaseh, ki spadajo k mestni občini, predavanja o »Razvoju, pomenu in vlogi KPJ«. Fronta bo prav tako organizirala predavanja »O vlogi žena v socialistični družbi«, dajala bo posade za sklicevanje zborov volivcev po posameznih terajah, prirejena bo kulturna prireditev v čast VI. kongresa KPJ, mestni odbor OF pa bo nudil vso pomoč na političnem in gospodarskem polju. Mestni odbor in izvrševanje njenih številnih nalog. Skrbel bo za politično aktivizacijo vseh prebivalcev mesta za jesenske volitve. — Vse to, kakor tudi vsa obnovitvena in ostala dela na čast praznika slovenskih brigad, pa je prispevek Novega mesta v velikem tekmovalnem državljanskem FLRJ na čast VI. kongresa naše herojske Partije. Skrbimo s skupnimi močmi, da bodo uspehi tega tekmovalja častni za nas in naše mesto in v korist naše skupnosti!

MESTNI ODBOR
OSVOBODILNE FRONTE

V TISKOVNI SKLAD

»Dolenjskega lista« so prispevali:
Obč. ljudski odbor Dvor 10.000 din.
Državno obrtno podjetje Dvor 2000 din.
Trgovsko podjetje »Izbira« Novo mesto 2000 din.
Mestno čevljarstvo Novo mesto 2000 din.
Okrajna zadruga zveza Crnomelj 2000 din.
Splošno trgovsko podjetje Crnomelj 2000 din.
Kmetijska zadruga Šentjernej 1000 din.
Tekstilna tovarna Novo mesto 33.750 din.
Tovarna učil v Crnomlju 10.000 din.
Lesna industrija »Zora« Crnomelj 9900 din.
Belokranjska železnicarska v Crnomlju 7200 din.
Lesno industrijsko podjetje Novo mesto 2000 din.
Okrajno podjetje »Kremen« Novo mesto 2000 din.
Iskrena hvala!

Vremenska napoved

za čas od 5. do 14. septembra
V tem tednu bo deževalo 6. in 7. septembra, ostale dni sončno vreme.

Vsem občinskim štabom za proslavo brigad!

V zadnjem tednu pred pričetkom proslav v Dol. Toplicah poskrbite predvsem za konkretne zadolžitve posameznikov, ki pomagajo urejati skupine za odhod v Dol. Toplice. Poskrbite, da se bodo udeležili proslave v Toplicah vsi partizanski ljudje vašega kraja!

Teden od 7. do 13. septembra naj poteka v krajevnih proslavah na čast praznika slovenskih brigad. Prireditve, akademije, športni nastopi, igre, pevski in ostali koncerti ter pod. naj poživljajo naše priprave za 13. in 14. september.

Okrasite vasi, trge in mesta! Slehera hiša naj pokaže, kako se je Dolenjska pripravila na svoj največji praznik po osvoboditvi. Postavite na vidnih mestih slavaloke in mlaje, poskrbite za napise s podatki o prispevku vašega kraja v letih NOB, okrasite krajevne spomenike in grobove borcev ter talcev.

Kresovi naj zagorijo 13. septembra zvečer vsepovsod in oznanjajo, da praznuje slovensko ljudstvo svoj največjega poveljni praznik. Vasi na robu novomeškega okraja: poskrbite še prav posebno, da bo sleherni, ki bo v teh velikih dneh obiskal Dolenjsko, seznanjen z našo preteklostjo, da bo že na meji okraja začutil, da stopa na stara partizanska tla. Slavaloki in pozdravni napisi naj sprejmejo drage goste in jim z nami vred želijo dobrodoščilo!

PARTIJSKE IN OSTALE ORGANIZACIJE!

Glavna naloga v teh dnevih je: vsestranska, vestna priprava na praznik brigad. Poskrbite zato sporazumno z občinskimi štabi za proslavo brigad, da bodo za posamezne naloge, ki so pred vami, konkretno zadolženi posamezni člani. Pripravite formacije, ki bodo šle v Dol. Toplice — določite jim vodnike, ki odgovarjajo za red in disciplino ter skrbijo, da se bodo skupine na proslavah držale čimbolj skupaj. Ne gre le za izlet v Dol. Toplice, pač pa poživitev partizanskih tradicij in obisk krajev iz naših borb, obisk partizanskih družin. Poskrbite zato takoj, da se bo v sleherni vasi kar največ razpravljalo, kaj nam pomeni deseta obletnica prvih štirih brigad. Najširša, množična udeležba na proslavi brigad mora pokazati reakcionarnim ostankom, da ne pomenijo nič, da je slovensko ljudstvo tu, da smo danes še bolj enotni, strnjeni in pripravljeni očuvati vse, kar smo si priborili, kakor smo bili kdaj koli popreji!

Posamezne vasi naj se zberejo k skupnim pohodom v Dol. Toplice. Predvsem naj mladina spozna partizanska pota in kraje, pod vodstvom nekdanjih borcev naj v partizanskih marših prehodi pot do Dol. Toplice. Sama naj doživi v družbi borcev partizanstvo. Člani ZB in krajevni aktivisti naj razlagajo mladini, šolam, tabornikom, ki bodo prišli na Dolenjsko iz vseh krajev Slovenije, delovnim kolektivom in ostalim zgodovino domačih krajev, borb in akcij partizanov. Na čelo partizanskih maršev postavite harmonikaše in zastave!

Z avtobusi, kamioni in vozmi naj se pripeljejo v Toplice iz dolenjskih okrajev predvsem starejši ljudje, invalidi, matere z otroki in žene. Uredite tudi tu posamezne skupine z napisi vasi, trgov in občin. Zberejo naj se v obliki vodov, čet in bataljonov nekdanji vaški zaščitniki, odborniki prvih narodnoosvobodilnih odborov, terenskih in rajonskih odborov OF, partizani enega kraja ter se v skupni formaciji in zaključeni družbi podajo na pot v Dol. Toplice! Vzemite s seboj transparente, zastave, harmonike in godbe!

DRUŠTVA IN ORGANIZACIJE! DELOVNI KOLEKTIVI!

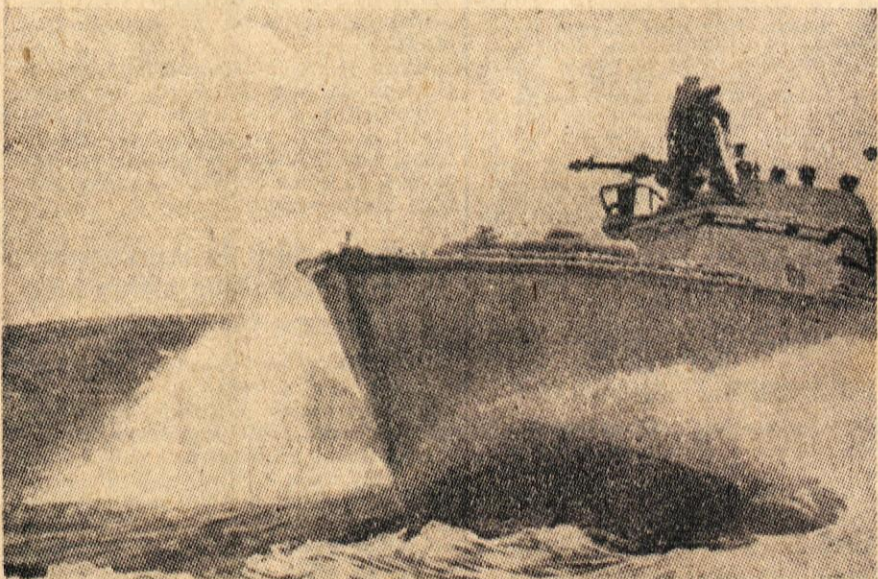
Organizirajte skupne pohode v Dol. Toplice! Strelske družine, konjeniki, fizikulturniki in športniki, taborniki, gasilci, enote Protiletalske zaštite: udeležite se proslave v Toplicah v krogih svojih organizacij!

Enote Rdečega križa: pridružite se samoiniciativno svojim najbližjim formacijam, skrbite za zdravstveno stanje in higieno na partizanskih marših in pohodih!

Povežite se takoj s krajevnimi štabi in najavite svojo udeležbo! Ne čakajte na vabila ali okrožnice! Pokažite čimveč iznajdljivost!

Ne pozabite na partizanske družine, ki morda same ne morejo na pot, ne pustite doma invalidov! Pomagajte jim, da se bodo udeležili velikega slavlja prvih slovenskih brigad! Delovni kolektivi: povabite s seboj revne sorodnike padlih borcev, preskrbite jim prevoz v Dol. Toplice.

Vsaka skupina naj si izbere vodiča, ki bo v stalni povezavi s krajevnim štabom in informativno pisarno v Dol. Toplicah! Vodici naj skrbijo za vzorno disciplino svojih skupin. Sleherni udeleženci proslave naj s svojim osebnim vzgledom dviga slovesno razpoloženje partizanskega praznika!

Dne 10. septembra bo poteklo 10 let, odkar je bila ustanovljena Jugoslovanska vojna mornarica. Na praznovanje te obletnice se ne pripravljajo samo naši mornarji, ampak tudi delovni ljudje po vsej državi. Tako bomo pokazali tistim, ki bi radi stegnili svoje umazane in predolge kremplje po našem sinem Jadranu, da smo ga vsi pripravljali braniti z vsemi našimi močmi. — Na sliki: naši mornarji na straži domovine

ZA NAŠE GOSPODARJE

Kako bomo pomagali živinorejcem pri letošnji škodi po suši

Letošnje sušno leto je večino kmetovalcev, zlasti pa živinorejce bolj prizadelo kakor suša v letu 1950. Posebno je pereče vprašanje prehrane živine, ker je letošnji pridelek sena v večini komaj 50% od lanskega, dočim pridelka otave razen na vlažnejših travnikih sploh ni bilo. Ni dosti boljše tudi s pridelkom detelj, ker je količinsko odpadel zaradi suše 1. odos. Da se še pravočasno prepreči velika škoda na stazu živine, je Svet za gospodarstvo pri vladi LRS imenoval pri Glavni zadrugi zvezi republikanski štab za pomoč po suši prizadetim. Pravtako so bili pri okrajnih ljudskih odborih imenovani okrajni štabi, ki imajo nalogo, da s takojšnjim ukrepanjem in v najožji povezavi z občinskimi ljudskimi odbori in živinorejskimi odseki kmetijskih zadrug store vse potrebno za boljšo prehrano živine.

Naloge, ki so v zvezi z omejitvijo škode po suši, so raznovrstne. Reševanje nastalih problemov je zadeva celotnega občinskega odbora, kmetijskih zadrug in množičnih organizacij. Ugotavljati morajo stanje živinoreje in položaj prehrane in dajati okrajnemu ljudskemu odboru svoje predloge. Prva naloga je, da pri vseh kmetovalcih dosežejo, da ne bo propadla najmanjša količina krme, čeprav slabše kakovosti. V letošnjem letu je potrebno, da se izrabijo tudi manjvredna krma kot slama, pleve, koruznica, vejnik itd. O pravilni uporabi

teh vrst krme bodo v Dolenjskem listu objavljeni razni članki.

Okrajni štab pri OLO Novo mesto je na zadnji seji sprejel tudi sklep, da se prepove vsaka uporaba slame za stelo. Namesto slame naj se uporablja samo listje. V posameznih primerih bo potrebno urediti z Gozdnim gospodarstvom oddajo stelje v resnici potrebnim iz državnih gozdov. Tu pa tam bodo morali občinski štabi urediti pašo po gozdovih. Paša razumljivo ni dovoljena v gozdovih, kjer je podmladek. Je pa dovolj gozdne paše, kjer ne more nastati škoda. V takšnih gozdovih je možna paša ob poteh in na površinah, ki nimajo podmladka. Razumljivo je, da je tu možna paša manjšega števila na vrvi privezane živine. Okrajni štab je tudi izdal potrebna navodila vsem občinskim ljudskim odborom in kmetijskim zadrugam. Razdeljen je že prvi kontingent otrobov, ki nam jih je nakazal republikanski štab. Otrobi že prihajajo in jih bodo poedine Kmetijske zadruge prejele že v tem mesecu. Kmetijske zadruge jih bodo prejele pozneje. Krepka krmila kot otrobi, oljne tropine, rezanci bodo dodeljena v razdelitve samo Kmetijskim zadrugam. Otrobi in druga krepka krmila so v prvi vrsti namenjena za prehrano plemenjakov, rodovniške živine in živine vseh onih živinorejcev, ki nimajo dovolj krme. Z dodatkom krepkih krmil bo možno dobro izkoristiti slabšo krmo. Pri občinskih ljudskih odborih oz. roma pri živinorejskih odsekih KZ naj

občinski odbori zadolže živinorejce, ki bodo krmila razdeljevali najpotrebnejšim.

Okrajni štab je sprejel tudi sklep, da se pospešuje zlasti zamenjava živine. Po naših hlevih je še dosti živine, ki ima slabo plemensko vrednost. Pozivamo vse živinorejce, ki imajo slabo plemensko živino, da jo zamenjajo z dobro plemensko živino. Ravnotako je dolžnost zadrug in državnih posestev, da takoj izločijo slabo živino in z zamenjavo izboljšajo stalez živine. Z oddajo slabše živine v zakol bomo najbolj ohranili stalez plemenske živine. Kraji kot n. pr. Suha krajina in drugi imajo sedaj najlepšo priliko, da si nabavijo dobro pasemsko živino.

Odkupna podjetja imajo nalogo, da odkupujejo živino zlasti tam, ki so najbolj prizadeti po suši. Zniževanje odkupnih cen za živino ni dovoljeno, kar je tudi povzročilo pred kratkim predsednik Gospodarskega sveta FLRJ tov. Kidrič.

Pred jesensko setvijo smo. S setvijo ozimnih krmnih rastlin si lahko spomladi olajšamo prehrano živine. Glede tega vas opozarjamo na članke, ki bodo redno priobčeni v »Dolenjskem listu«.

Okrajni štab bo dal na razpolago onim občinskim ljudskim odborom, ki žele imeti razna predavanja s področja prehrane živine, potrebne kmetijske strokovnjake. Živinorejce vabimo, da se sestankov oziroma predavanj, ki bodo, udeležijo v zadostnem številu.

V tem članku so navedene samo v grobem naloge, ki stoje pred nami. V prihodnjih številkah »Dolenjskega lista« bodo objavljeni razni članki, ki bodo na poljuden način tolmačili vse pereče probleme in iz katerih bo lahko vsakdo uporabil za sebe tisto, kar mu je potrebno.

O. V.

Prva pomoč po suši prizadetim krajem

Republiški štab LRS za pomoč krajem, ki so bili prizadeti po suši, je določil za prvo pomoč 30 milijonov dinarjev kot brezobrestno posojilo okrajem Murska Sobota, Sežana, Gorica, Ljutomer in Črnomelj, ki so bili po suši najbolj prizadeti. To brezobrestno posojilo bodo dobile kmetijske zadruge predvsem za nabavo živinske krme, ker je po dosedanjih cenitvah v Sloveniji ostalo brez krme 130.000 glav govedi, 10.000 konj in 150.000 svinj.

Tudi na videz majhnih stvari pri urejevanju mesta ne gre podcenjevati

Ljudski odbor mestne občine Novo mesto, podjetje »Park«, Turistično društvo in množične organizacije so letos ob podpori ljudske oblasti in dela prebivalcev vložili mnogo naporov in sredstev za ureditev mesta. Vsak mora priznati, da se toliko kot letos v Novem mestu doslej še ni naredilo. Vendar za lepši in kulturnejši izgled mesta ni dovolj samo obmetati in pobeliti hiše in tlakoviti ceste. Vse polno je še drobnih stvari, ki jih je treba sprijeti urejevati in odpravljati pomankljivosti. To pa ni samo stvar mestne občine in nekoliko društev, pač pa sleherne prebivalca v mestu. Predvsem je treba pri ljudeh več čuta odgovornosti do splošnega premoženja, več smisla za red in čistočo. Prav tega pa nam še zelo primanjkuje. Samo nekaj primerov:

V nedeljo 24. avgusta je bila v Novem mestu vaja Protiletalske zaštite na Glavnem trgu. Za boljši prikaz navideznega požara so v konzervnih skafih zalagali dim proizvajajočo snov. Ali je bil zgolj slučaj ali pomankanje vsakega čuta odgovornosti, da so to gorečo snov postavili tik pred vrata Jugopetrola? Poleg nevarnosti, da bi prišlo do večje nesreče, ker bi se lahko kaj vžgalo, pa je ostal črn madež od dima skoraj po vsej stavbi ob ceste proti strelhi. Ali ne bi bilo prav tako dobro, če bi stala goreča snov dva ali tri metre stran od zidu? Pogojimo neodgovornost podjetja, ki obnavljajo in popravljajo stavbe. Mestno podjetje Remont bi moralo že davno urediti javna stranišča za pošto. Delo so na pol izvršili, potem pa pustili. Na stavbi splošne imovine na Ljubljanski cesti šte. 10, ki je bila letos vsa prenovljena, bi moralo mestno kovinsko podjetje popraviti streho. Ker delo ni bilo končano, kot je bilo dogovorjeno, je dež napravil škodo in je zaradi tega odpadla novo narejena fasada. Malenkost, ki je na videz nepomembna in bi jo vsak delavec ob najmanjšem čutu odgovornosti moral sam napraviti, ki pa vendar lahko povzroči veliko škodo. Poglejmo še stavbo splošne imovine na Ljubljanski cesti šte. 1. Ze potem, ko je bila obnovljena in pobeljena, so se spomnili, da mora imeti trgovski lokal v stavbi notno razsvetljavo. Zato so v svojo pobeljeni zid vsakoli linco za stikalo. Na zidu je ostala krpa, ki bo še dolgo let vidna.

Posebno vprašanje so žlebovi na novomeških strehah. Bore malo je celih in popravljenih. Kaj pomaga lepo obnovljena in pobeljena hiša, če pa ob vsakem nalivu tete voda po zidovih? To velja tudi za splošno čistočo, ki je v Novem mestu še problematična. Zivljenje pomij na cesto in stepanje prahu na ulico smo že večkrat obravnavali v našem listu, pa se še ni veliko popravilo. Tudi nekaj kazni je že bilo. Tu ne zadostuje samo kontrola organov ljudskega odbora, tu je treba vsestranske vzgoje vseh ljudi, v nepopravljivih primerih pa seveda tudi kazni. Najprej pa je

treba doseči, da bodo vsaj podjetja spoštovala te najnujnejše higijensko-zdravstvene predpise. Primer mestne mesarje, ki zliža krvave pomile na najbolj prometno cesto pred hotelom, je vse obsodbe vredno. Še tako lepo pobeljena hiša so pustila brez cvetice na oknih. Kako prijetno je za oko okno z rožmarinom, nageljni in drugimi cvetlicami v lončičih! Tega je v Novem mestu mnogo premalo, več cvetja na oknih ima skoraj vsaka vsa kot Novo mesto. Urejeni vrtovi, popravljene in prebarvane ograje, solidno izdelani napisni podjetij prav tako spadajo k lepšemu izgledu mesta. Zato obstajajo še posebni predpisi, toda ti so pre malo. Treba je za vsakega hotenja vseh prebivalcev, da ustvarijo mesto čim priokupnejše za goste in domačine.

Koliko škode je povzročila letošnja suša?

Preračunano v denarju znaša škoda, ki nam jo je letos povzročila suša, nad 100 milijard dinarjev. Pridelek žitaric pa je za približno četrtino manjši kakor lani, čeprav je bilo v jeseni pretežno s pšenico 150.000 ha zemlje več posejane kakor druga leta. Proizvodnja pšenice je letos manjša za okoli 35.000 vagonov, proizvodnja ječmena za 9000 vagonov, proizvodnja ovsa za 9000 vagonov. Se slabši pridelek pa bo dala koruza in drugi pozni jesenski pridelek. Stokovnjaki cenijo, da bo pridelek koruze za 30 do 40 odstotkov manjši kakor druga leta, sladkorne pese za 40 do 50 odstotkov manj. Tudi sadja in grozdja smo letos manj pridelali za 10 do 30 odstotkov od lanske letine. Posebno majhen je pridelek oljne repice, ki ga cenijo na komaj 58 odstotkov, torej skoraj za polovico manjšega, kakor smo pričakovali. O krmi pa smo že itak pisali.

Prav je, da s temi pridelki varčujemo in da izkoristimo vse, kar lahko nadomestimo to veliko zgubo v naši preskrbi. Stradati pa kljub temu ne bo treba, ker je vlada že uredila vse potrebno, da bomo kolikor bo največ mogoče blaga uvažali.

Organizatorji in izvrševalci zločinov suhokranjskega belogardizma pred sodiščem

V torek 9. septembra se prične ob 8. uri zjutraj v veliki porotni dvorani okrožnega sodišča v Novem mestu javna obravnava proti organizatorjem belogardističnega izdajstva v Suhi krajini in izvrševalcem številnih gnusnih, krvavih zločinov nad civilnim prebivalstvom in partizani. Poleg glavnega obtoženega Gnidovca Karla, dekana iz Žužemberka, se bo za svoje zločine zagovarjalo še 19 oseb.

VABILO
Novomeški študentje ustanavljajo
KLUB
DOLENJSKIH VISOKOSOLCEV
ki bo zajel vse študente novomeškega okraja. Ustanovna skupščina bo dne 12. septembra 1952 ob 12. uri popoldne v »Rdečem kotičku« OLO v Novem mestu.
Vabljeni vsi redni in izredni študentje!
Iniciativni odbor

Prihodnjo soboto in nedeljo nasvidenje na Frati in v Dolenjskih Toplicah!

FRONTNE ORGANIZACIJE NOVOMEŠKEGA OKRAJA FRONTI KOČEVSKO:

„Sprejemamo tekmovanje in še dodajamo...“

Pred kratkim je Okrajni izvršilni odbor OF v Kočevju pozval novomeški Okrajni odbor OF na tekmovanje v poštastev VI. kongresa KPJ v naslednjih točkah: v katerem okraju bodo frontne organizacije v času do kongresa organizirale več političnih in strokovnih predavanj; v katerem okraju bodo frontne organizacije in frontovci v večjem številu sodelovali na odprtih partijskih sestankih in volitvah v OPO; v katerem okraju bodo do kongresa vključili več novih članov v frontno organizacijo in končno, kateri izmed obeh okrajev bo v tem času usposobil več občinskih odborov OF za samostojno politično delo in v katerem okraju bodo frontne organizacije nudile več pomoči ljudskim odborom.

Okrajni izvršilni odbor OF Novo mesto je po posvetovanju z občinskimi

odbori OF sprejel tekmovanje v celoti in ga še razširil za točko, ki so jo sprejele organizacije OF novomeškega okraja kot obveznost: do kongresa bodo vse organizacije pobrale in oddale članarino za leto 1952 ter razdelile legitimacije članom OF. Okrajni odbor OF Novo mesto predlaga kočevskemu, da se v tekmovanje med obema okrajema vnese še ta točka. Prav tako je občinski odbor OF Žužemberk v odgovoru na tekmovanje, kateremu se v celoti pridružuje, napovedal tekmovanje vsem frontnim organizacijam kočevskega in novomeškega okraja: katera organizacija v obeh okrajih bo pridobila več ljudi za sodelovanje pri proslavi desete obletnice štirih partizanskih brigad; udeležba naj bo izražena v odstotkih nasproti prebivalstvu; katera organizacija bo do kongresa imela več in bolj kvalitetnih kulturnih prireditev.

14. septembra vsi na proslavo brigad v Dolenjske Toplice

SVOJCEM OFICIRJEV JLA!

Pozivamo vse svoje in znance oficirjev JLA (in KNOJ-a), da pošljejo takoj naslove oficirjev Slovencev. Naslove nujno potrebujemo, da bi jim mogli pravočasno dostaviti vabila. Oficirjem JLA bodo namreč izdajale njihove komande na osnovi vabila objave za vožnje in odobravalne potreben dopust, s čimer bo omogočena njihova udeležba na proslavi.

Točne naslove pošljite takoj na:

Glavni odbor ZB NOV Slovenije
Pripravljalni odbor za proslavo 10-letnice Slovenskih brigad
Ljubljana, Erjavčeva cesta 16

Reakcionarji tudi tokrat prišepetavajo...

Priprave na vseljudsko manifestacijo desete obletnice ustanovitve prvih slovenskih brigad, ki so zajele deset in desetišče po vsej Sloveniji in po vseh jugoslovanskih republikah, govorijo same na sebi dovolj prepričljivo o zgodovinskem pomenu tega slavlja. Tudi ob tej priliki pa so se pojavili posamezniki, ki jim praznik slovenskih brigad ne gre v sklad z njihovimi reakcionarnimi računi in umazanimi željami. Boli jih, da se tisoči in tisoči prijavljajo za udeležbo v Dol. Toplicah, zato pa poizkušajo odvračati ljudi z izmišljenimi govoricami.

Tako se je v Bršljinu pri Novem mestu razširila neumna vest, da bo »smelo na proslavo v Toplice samo dva tisoč ljudi«, vsak pa da mora »hrano prinesiti s seboj«. Tu so se tudi pojavile govorice o »propustnicah«, brez katerih kaže ne bo smel nihče v Toplice itd. Enako poročajo iz Bele krajine, kjer so se ponekod raznesle lažnjive govorice o omejenem številu ljudi, ki bodo lahko šli k zboru slovenskih brigad itd. V Gor. Sušicah je nekdo raznesel, da »je treba vse grozde obrati pred praznikom brigad«. Prozoren namen govorice jasno kaže na izvor. Nekaj govorice o težavah zaradi prevoza, shranjevanja voz, konj, dvokoles itd. se je pojavljala tudi v nekaterih drugih krajih, vendar pa so vse take govorice izvirne iz trte!

Kaj boli reakcionarje? To, da jim je ostalo od vsega, kar imajo, samo še — prišepetavanje in laži! Boli jih prijava 150.000 udeležencev. Prav iz novomeškega okraja, Kočevske, krškega okraja in Bele krajine bo prišlo v Toplice največ ljudi! Tod je tekla zibelka partizanstva. Ostanek klerikalne in kominformovske reakcije to seveda ni vseh — odtod njihove laži in izmišljotine!

Krepka partizanova in aktivistova beseda naj povsod zatreta take neumne bedastoče in laži že v kalli! Povejte ljudem, da je v Toplicah preskrbljeno za vse: za prehrano, hrambo kmečkih

voz, avtomobilov, koles, za zdravniško pomoč, prevoze itd. itd. Zasedajte navodila v dnevnem časopisu in radiu ter jih povejte naprej vsem znancem in prijateljem! Reakcionarna golazen, ki bo razširjala neumne govorice, pa naj dobi zato primerno plačilo! — Ob prazniku slovenskih brigad naj mirno ostane v svojih mišjih luknjah!

Zbor borcev prvih štirih brigad v Dolenjskih Toplicah

Borcem in oficirjem prvih štirih slovenskih brigad sporočamo, da se bodo zbrali na posebnih zbornih mestih v Dolenjskih Toplicah, kjer se bo izršil popis vseh borcev po brigadah! Na tak način bo Glavni odbor ZB NOV Slovenije prišel do točnega seznama borcev prvih štirih slovenskih brigad z njihovimi točnimi naslovi. S tega zbornega mesta (katerega kraj bo točno označen na skici, ki bo izšla v nedeljo 7. septembra na posebni prilogi Slovenskega poročevalca, na kar posebej opozarjamo borci!) bodo postrojene brigade »Toneta Tomšiča«, »Ljube Serceja«, »Matije Gubeca«, »Ivana Cankarja« tudi odkorakale pred slavnostno tribuno. Ura zbra brigad bo objavljena še v dnevnem tisku in v slavnostni številki Dolenjskega lista v petek 12. septembra.

NE ČAKAJTE NA POSEBNA VABILO!

Glavni odbor ZB NOV Slovenije, Pripravljalni odbor za proslavo 10-letnice prvih slovenskih brigad, je objavil v tisku, da posebnih vabil za biše pripadnike Tomšičeve, Sercejeve, Gubčeve in Cankarjeve brigade ne bo razpošiljal, ker nima točnega imenika in naslovov oseh članov prvih štirih brigad. Vabila bodo prejeli samo tisti, ki jih potrebujejo za ureditev pogojev za obisk proslave (n. pr. dopust in objava za oficirje JLA ozir. KNOJ itd.). Nihče naj torej ne čaka na posebna vabila Vabilo za nas ose je:

Tonariši, na soidenje v partizanskih Dolenjskih Toplicah!

Sporod prireditev v Novem mestu

5. septembra — ob 20. uri v Domu LP, Predavanje Ljudske univerze: »Aktivnosti prvih štirih brigad na Dolenjskem« (Kolar Franc)
7. septembra — ob 9.30 v Zabji vasi: odkritje spomenika žrtvam NOB. Ob 9.30 na Loku: Šahovski brzoturnir za prvenstvo Slovenije, popoldne na stadionu v Kandiji: Živi šah.
8. septembra — ob 20. uri na Glavnem trgu: slavnostna akademija delovnih kolektivov.
9. septembra — ob 20. uri na kopališču Loka: koncert orkestra SKUD »Dušan Jereb«.
10. septembra — ob 20. uri v Domu LP, predavne Ljudske univerze: »Sovražniki NO gibanja« (Saje Franc).
11. septembra — ob 20. uri v Domu LP: gledališče SKUD priredi Potrčevo dramo »Lacko in Kreli«.
12. septembra — ob 10. uri: odkritje spominske plošče v gimnaziji. Ob 18. uri: otvoritev umetniške razstave »Partizanska grafika« v Križatiji.
- Ob 20. uri: Literarni večer Mirana Jarca in partizanske lirike. Sodelujejo člani društva književnikov Slovenije.
13. septembra — ob 20. uri: Koncert Slovenske filharmonije s sodelovanjem zboru Srečka Kosovela. Invallidskega pevskega zbora in filharmoničnega moškega pevskega zbora.

NOVOMEŠČANI!

V soboto 6. septembra bo ob 20. uri v prostorih kopališča na Krki slavnostna proslava

10. OBLETNICE USTANOVITVE JUGOSLOVANSKE VOJNE MORNARICE

Sodeluje godba na pihala Doma JLA Novo mesto, moški pevski zbor SKUD »Dušan Jereb« itd. Po prireditvi zabava s plesom. Pridite, da počastimo praznik naših mornarjev!

Ob 18. uri pa bo na istem prostoru ustanovni občini zbor brodersko-veslaške sekcije TVD Partizan, na katerega vabimo vse prijatelje vodnega športa.

V slučaju slabega vremena bo slavnostna proslava ob 20. uri v prostorih Doma JLA. Mestni odbor OF

Ob deseti obletnici ustanovitve slovenskih brigad

Se imamo v svežem spominu junaške podvige prvih štirih slovenskih brigad. Ko so leta 1942 prve manjše partizanske enote, čete, bataljoni in odredi potisnili okupatorja v večja središča, se ta ni več upal vpadati v takratno osvobodeno ozemlje na Dolenjskem in v Beli krajini. Za vsak tak izpad iz močno utrjenega Novega mesta so morali fašisti s krvavimi buticami klavirno bežati nazaj v močno zavarovane postojanke. Prav ta osvobodeni sektor Dolenjske je poveljstvo fašistične vojske močno motilo. Pripravili so na desettisoč fašističnih vojakov za »očistiševalne akcije«, kot so jih imenovali.

Prva večja sovražna hajka je prišla od Krma in je obšla vse grebene dolenjskih hribov do Šmarjete in St. Petra pri Novem mestu do Krke. Namestili so uničiti partizansko vojsko do poslednjega borca. Toda tu se je poveljstvo okupacijske vojske pošteno zmotilo. Resnica je, da je fašistična drhal dosegla s to akcijo, da je lepo urejeno delo politično-gospodarske aktivnosti OF in NZ (narodne zaščite) v zaledju precej popustilo. Odbori narodne zaščite na terenu so odlej delali pod precej težjimi pogoji. Takrat so se okupatorski vojski priključili izdajalci slovenskega naroda, »belogardisti«, ki so delali pod organiziranim vodstvom duhovščine. Ta izdajalska družina je imela na spis u najbolj aktivne člane OF, funkcionarje odborov OF in NZ in naše simpatizerje. Ti farovski hlapi so se najprej vrinili v naše vrste. Ko so vse naše ljudi do dobra spoznali, so spet odšli v svoje postojanke in dajali spiske teh ljudi v roke sovražniku. V eni prvi takih akcij so se hkrati z okupatorjem pojavili v Zalogah tudi oboroženi belogardisti. Od Čateža do Klevevca so puščali za seboj na stotine naših žrtev, kar je bila predvsem zasluga organizirane izdaje farovžev v Mirni peči, na Mirni, v Mokronogu, na Trebelnem in drugod. S številnimi žrtvami, z mučenjem in odtujanjem ljudi v internacijo je okupator strahoval in plašil naše ljudi po terenu. Nikdar ne bomo pozabili, da je bila protiljudska duhovščina glavni krivec za vse žrtve, da je ona dajala spiske ljudi, ki so jih pošiljali v internacijo, nato pa je igrala podlo vlogo, da je »rešila« iz internacije tistega, ki se je prijavil v belo gardo. In danes misli ta duhovščina, da je vse to pozabljeno? Dolenjsko ljudstvo se predobro spominja vsega, kar je doživelo v času NOB. Spominja se, kako so okupatorji in domači izdajalci objavljali v časopisih, da so uničili vso

partizansko vojsko do zadnjega borca. Partizani pa so prvo uro po hajki spet stopili v stik s prebivalci, jih hrabрили in jim dajali moralno oporo, tako da je imela partizanska vojska spet kmalu močno zaledje.

V prvih dneh septembra 1942, en dan pred ustanovitvijo Gubčeve brigade, smo se zbrali nad Gradišcem in Staro goro, v bližini Blatnega klanca. Ko so se zbrale vse partizanske enote, smo odkorakali preko Trebelnega z zastavami in glasnim prepevanjem partizanskih pesmi. Partizani so bili silno navdušeni, prav tako pa tudi prebivalci, saj se niso mogli načuditi, od kje se je vzelo toliko partizanov, ko pa je sovražnik poročal, da so uničeni vsi do zadnjega. Tu smo šele zvedeli, da je Glavni štab partizanske vojske izdal povelje, da se ustanove prve slovenske

cerkvi v Zafari. Toda naše brigade so jih pregnale tudi od tam, navzlic temu, da so se spopadle z veliko močnejšim sovražnikom. Čeprav so belogardistom pomagali okupatorji, se ti niso mogli dolgo časa braniti v cerkvenem bunkerju. Ob spremstvu okupatorja so sramotno pobegnili v Novo mesto pod zaščito fašistov.

V krajih, kjer so se pojavile naše brigade, se ljudje še danes s ponosom spominjajo naših junaških borcev. Naj omenim samo en primer, kako zelo so bili ljudje ponosni na naše borce in so jim z veseljem pomagali, kjer koli so mogli. Žene in dekleta so prinašala hrano četi hrabrih borcev Cankarjeve brigade, ki je dalj časa zadrževala sovražnika v Novem mestu. Čeprav jih je bila samo ena četa, so junaško branili izpad iz mesta in če se je sovraž-

Sestanek aktivistov novomeškega okrožja, na katerem je govoril tovariš Boris Kidrič v začetku leta 1944 na Občini pri Toplicah. Na sliki: načelniki rajonov Narodne zaščite, načelnik Izpostave varnostno obveščevalne službe in NZ tov. Franc Černe-Klemen in pomočnik tov. Riko Kolenc

brigade: Tomšičeva, Cankarjeva, Šerčerjeva in Gubčeva. Brigade so dobile imena po junaških borcih za svobodo in po voditelju kmečkih upotov.

Drugi dan smo se spet vsi zbrali v prijaznem bukovem gozdičku ob poti Trebelno—Češnjice. Tu se je formirala Gubčeva brigada in ko je bila postrojena, je njen prvi komandant Dore prebral povelje Glavnega štaba. Po končani slovesnosti je tovariš Bebler imel referat in dal navodila vsem zbranim aktivistom novomeškega okrožja, nato pa smo o njegovem referatu podrobno razpravljali. Po ustanovitvi brigade smo šli skupno s Tomšičevci preko Krke proti Suhadolu.

Ob deseti obletnici prvih brigad se spominjamo na težke in pogumne borbe slovenskih brigad, ki so uničile belogardistične postojanke na Suhorju v Beli krajini, na Ajdovcu, Dobu pri Mirni itd. itd. Belogardistov so spet padli vsi upi v vodo. V cerkvah, farovžih in utrjenih bunkerjih se niso mogli več vgnezditi, zato so zbežali in se krčevito držali okupatorja v večjih središčih.

Spominimo se hudih borb v Žužemberku. Belogardisti so bili utrjeni v

niku kdaj pa kdaj je posrečilo vdreti iz mesta proti Dolenjskim Toplicam, so ga Cankarjevci kmalu prepodili nazaj.

Ko obujamo spomine na minulo dobo težkih, a slavnih borb, se spominjamo tudi vseh tistih junakov, ki so žrtvovali življenja za našo osvoboditev. Kdo ne pozna vsaj po imenu herojev Janeza Kavčiča-Nandeta, Milovana Šaranovića, Dragana Jeftića in mnogih drugih znanih in neznanih junakov. Trupla nekaterih so še pripeljana v njihove domače kraje, nekateri pa še vedno počivajo neznankovje v skriti tišini spokojnih gozdov, ki so v času najbolj junaške dobe slovenskega ljudstva dajali toplo in varno zavetje tisočim in tisočim naših najboljših sinov in hčera, ki so smrtno sovražili okupatorja in ki so bili pripravljeni preliti zadnjo kapljko krvi za osvoboditev svojega naroda.

Ob prazniku prvih štirih slovenskih brigad, ko se bomo v Dolenjskih Toplicah spet sešli stari borci in obujali spomine na pretekle boje, se bomo spomnili tudi tistih, ki so za vse nas žrtvovali življenja.

Ta slavna obletnica slovenskih brigad naj bo mogočna manifestacija vseh borcev in vsega ljudstva, ki je v narodnoosvobodilni borbi dalo vse od sebe za našo zmago. Vsem tistim, ki so pomagali naši partizanski vojski v najtežjih dneh, da je imela močno oporo in zaledje, ob tem velikem slovenskem prazniku iskreno čestitamo! Z udeležbo na prazniku brigad dokažimo ponovno, da smo ponosni na našo hrabro partizansko vojsko, pokažimo vsemu svetu, da tudi danes stojimo čvrsto na braniku miru in neodvisnosti, da si hočemo v miru zgraditi lepo socialistično domovino.

Franc Černe - Klemen

OGLAŠUJTE
V »DOLENJSKEM LISTU«

BELA KRAJINA pred dnevom slovenskih brigad

Tudi tokrat se bo — kakor vedno — izkazala naša sončna Bela krajina: množična udeležba ljudstva, borcev, invalidov, partizanskih mater, starih borcev za svobodo in drugih bo pričala o neuklonljivi volji Belokranjcev, da je svoboda najdražja na svetu! Vse hiti s pripravami, da bo obisk v Toplicah kar najbolj slavnosten, da bodo udeleženci iz vse Slovenije že na zunaj poznali belokranjske skupine.

Na čast praznika slovenskih brigad so že pred tedni igrali v Črnomlju »Miklovo Zalog«. Preteklo soboto so imeli v Metliki in Črnomlju koncert orkestra Ljudske milice, prirejen pa je bil tudi športni dan.

V Semečju bodo v nedeljo 7. septembra priredile množične organizacije kulturno prireditve s pevskim nastopom itd., podan pa bo tudi referat o zgodovini naših prvih brigad.

V Metliki bo v nedeljo 7. septembra ob 12. uri koncert godbe na pihala, nastop folklorne skupine in koncert »Fantov na vasi« iz Črnomlja, popoldne ob dveh pa bodo zaigrali »Miklovo Zalog« na Štuparjevem vrtu.

Po vaseh in trgih, kot n. pr. na Vinici, Dragatušu, Adlešičih, Sinjem vrhu, Predgradu bodo v prihodnjih dnevih predavanja v zvezi z 10-letnico ustanovitve slovenskih brigad in proslavo ustanovitve Jugoslovanske vojsne mornarice.

Na Otovcu so imeli v nedeljo igro, v Črnomlju pa bo v soboto 6. septembra koncert v Domu ljudske prosvete, pred tem pa predavanje o slovenskih brigadah v NOV.

Zveza borcev črnomaljskega okraja in okrajni pripravljalni odbor za proslavo brigad

pozivata

borce NOV, aktiviste, matere padlih partizanov, sorodnike žrtev NOB, predvsem pa borce prvih štirih slovenskih brigad, da se zanesljivo udeležijo slavja v Dolenjskih Toplicah. Borci naj pridejo v partizanskih oblekah z vsemi jugoslovanskimi odlikovanji, ki so jih dobili v NOV in POS.

Borci prvih štirih brigad, invalidi in obvezniki predvojaške zveze iz Bele krajine naj se obvezno zberejo na Gabrovcu nad Semičem (pri »Tajčbirtu«) v soboto 13. septembra ob 12. uri popoldne. Prinesite s seboj zastave organizacij.

Kolesarji in motoristi naj se zberejo na istem prostoru v nedeljo 14. septembra ob 7. uri.

Štab I. novomeške 4 krat udarne
MDB »VIDE TOMŠIČ«
Novo mesto

Novo mesto, 5. septembra 1952.

Obvestilo brigadirjem!

Obveščamo vse brigadirje I. novomeške srednješolske MDB »Vide Tomšič«, da je zbor brigade v sredo dne 10. septembra 1952 ob 17. uri na dvorišču učiteljskega. Naslednji dan oddide brigada s kamioni v Dol. Toplice, kjer bo pomagala pri zaključnih delih in pripravah za proslavo štirih slovenskih brigad. Brigadirji naj prineso s seboj odeje in jedilni pribor (porcije). Hrana in stanovanje je brezplačno. Brigada bo 13. in 14. septembra sodelovala v popolni formaciji pri proslavah in se 15. septembra vrnila v Novo mesto. Vsa nadaljnja navodila bo dal štab brigade na zboru.

Vsi funkcionarji brigade imajo na zborni dan ob 16.30 obvezen sestanek na Okrajnem komiteju LMS Novo mesto.

Z delom v pripravah in z navzočnostjo na proslavi bomo mladi Tomšičevci ponovno manifestirali svojo predanost Partiji in dokazali, da gremo po poteh svetlih tradicij naših slovenskih partizanskih brigad, da so naše mlade žuljave roke ob vsakem trenutku pripravljene namesto krampa in lopate prijeti orožje, s katerim so nam naši partizani priborili zlato svobodo, in braniti vse pridobitve NOB in našo socialistično domovino.

Smrt fašizmu — svoboda ljudstvu!

Komandant brigade:
JANEZ GARTNAR

Kolesarjem!

Na proslavo naj pride čim več mladih ljudi s kolesi, da bo promet z vlakom in kamioni razbremenjen! Posebno iz dolenjskih krajev naj mlajši udeleženci sestavljajo kolesarske skupine, izvolijo vodilce in se točno držijo navodil, ki bodo še izšla v dnevnem tisku. Na prostoru, kjer bo proslava, bodo pripravljene posebni prostori za shranjevanje koles, poskrbljeno pa bo tudi za stražo pri kolesih. Pričakujemo obisk 15.000 kolesarjev.

Bralcem in naročnikom »Dolenjskega lista«!

Prihodnja številka »Dolenjskega lista« bo izšla v petek, 12. septembra na 16—20 straneh in bo v celoti posvečena prazniku prvih slovenskih brigad. V kolportazji bo stala 10 dinarjev, dobili pa jo boste lahko v vseh trafikah, pri vlakih, avtobusnih postajališčih, v Dol. Toplicah itd. V tej slavnostni številki bo objavljen tudi vozni red vlakov, avtobusov, kamionov itd., priobčena bo skica z zbornim mestom brigad, objavili pa bomo tudi vsa ostala potrebna obvestila udeležencem proslave.

Kolporterje, zadruge, sindikate, delovne kolektive, podjetja, odbore OF, ZB, AFŽ in LMS prosimo, da nam takoj sporočijo, koliko izvodov te številke »Dolenjskega lista« potrebujejo za svoje člane oziroma okolico. Vsem kolporterjem dajemo 10% popusta od prodanih izvodov.

Uredništvo in uprava »Dolenjskega lista«

PETORICA V KANALU

JOŽE ZAMLJEN - DREJČE

lahko izdal. Jaka, Vid in Pepi so bili že preko zida, Faruk pa je vzdigoval Drejčeta. Skriljevec na zidu je neprijetno škrlbil in naenkrat počil z vso silo. Petorica je onemela. Vsi čuti so delovali kakor da bi bili elektrizirani. Zdal se v pasti. 3—4 metre visok zid pleterskega samostana ni dal možnosti pobege. Če je sovražnik že v samostanu, se bo prišel boj na življenje in smrt. Vendar — noč je ostala gluha. Počasi je petorica nadaljevala pohod do velike odprtine iztočne cevi. Sepetaje je Jaka pozval Pepita, naj gre z njim po deske in slamo za ležišče, mogoče zadnje, mogoče odrešilo. Iztočna cev je strahotno zijala v nje kakor bi hotela povedati, da je edina odprtina in da drugje ni izhoda iz iztočnega labirinta. Kakor na poziv je iz vseh treh privrelo: »Prišli bomo ven, in še čvrstejši, še odpornejši za vse, kar namestila sovražnik pripraviti!«

Precej časa je preteklo, preden sta se vrnila Jaka in Pepi. Prinesla sta deske in slamo. Previdno so poskakali v iztočno cev. Voda je na dnu počasi klokotala in oddajala mrzel in zopern dah. Ko se je cev toliko zožila, da je bilo treba skloniti glave, je dejal Drejče Jaki: »Za to noč tukaj, če pa bo potrebno bomo šli še naprej!« Položili so deske, na nje pa slamo in petoro ljudi je položilo ude na kaj neprimerno prenočišče.

»Vsako uro bo drugi na preži, vsi ne smemo zaspati. Neprimernost nas ne smejo dobiti! Vsak bo vzel s seboj vsaj dva spremlevalca!« Tak je bil ukaz Jake. Prvi je nastopil stražarsko službo on sam. Mrzlo je pihljala sapa po

teh labirintih in pod ležišči je klopotala voda. Kdo ve, kaj je vsakdo mislil? Mogoče na svoje tovariše, ki so se raztepli po gorjanskih gozdovih po tej grozeči navali okupatorskih psov, mogoče na dom, mogoče na novo življenje? Petero teles se je stiskalo in ovijalo, da so se ogrela in oživljala drugo od drugega in poleg njih karabinke z odprtim petelinom. Grozotno dolgo in mučno je bilo ljudem, ki so bili vajeni prostornih gozdov, neskončnih premikov, od katerih se je razblinil občutek daljave. Mogoče, da je kdo izmed petorice zaspal, toda ob najhujšem dotiku stražarja, so vsi vprašali ali so že na vrsti. Nekje daleč se je pokazala slabotna svetloba.

»Poglejte, dani se, je dejal Drejče Faruku in spet se je slišalo samo pritaeno dihanje petorice. Vid se je začel polagoma dvigati; njegov obraz je dobil napete poteze, kakor preganjana žival, ki čuti, da se nekdo bliža. »Poslušajte, nad nami hodijo!« je dejal Vid. In vseh petoro ljudi je obrnilo uho proti stropu odtočne cevi. In res, nad petorico ljudi je bilo slišati korake, ne samo enega ali dveh, treh. Ne, to so bili koraki mnogih ljudi, ki so bili vajeni takta, vajeni enakih korakov na povelje. Čuti so se zopet napeli. Koraki so bili tako močni, kakor bi se dotikali ušes. Grozotno jih je bilo poslušati, saj so se ujedali v možgane, v misel, v celotno telo.

»Poglejte, samo 50 cm nas loči od sovražnikov in vendar smo varni pred njimi!«

»Sovražnikov? Ne, ne sovražnikov, le nevednih ljudi. Saj imajo tudi oni radi življenje, saj imajo tudi oni doma otroke, mater, ženo, ljubico, ki jo ljubijo kot mi in ljubijo mir kot mi!«

»Daj, zakriči jim, dajte nam mir, ne pretečajte se z nami, mi ljubimo zemljo in mir prav tako kot vi, pa boš videl kaj bo!«

Vid, ki še sedaj ni obrnil ušes od stropa, je zavpil: »Molči in poslušaj!« Po odtočni cevi so doneli močni udarci. Vseh petoro ljudi se je štel: »Eden, dve, tri!«

»Ne udarjajo samo tu, tudi tam se čuje!« Vsi so prisluhli. Vzdignili so se in pritisnili uho na strop odtočne cevi. Moreče so bile minute brez besed spremljane od enakomernih udarcev od zgoraj. »Kopljajo, odkriti nas hočejo!« Petero ljudi se je umikalo vedno višje v odtočno cev, ki se je vedno bolj zoževala, da se je bilo treba plaziti že po kolenih. Udarci so se oddaljevali in samo še zamolklo odmevali ter končno utihnili. V odtočni cevi je zopet zavladala mučna tišina.

»Kaj so vendar počenjali tam zgoraj?«

»Kaj neki? Postavljali so šotore!« In zopet se je petorica ljudi pomikala navzdol po odtočni cevi do svojih ležišč. Občutek za čas je izginil. Zanje je prenehalo teči življenje, prenehal je tok časa.

Oddaljena medla svetloba je počasi temnela. Treba je bilo poizvedeti, kaj se godi zgoraj, kjer teče življenje, kjer se spoznava še na čas Vid in Pepi se počasi premikata proti medli svetlobi. Opaziti jih je bilo samo še kot sence,

ki se plazijo po vzboklinah odtočne cevi in otipavajo vdrtine za oprijem. Sekunde so se zlle v minute, minute v ure in končno sta prišla nazaj. Glas jima je bil tih in zaupen.

»Videla sva jih, zelence hudičeve! Pred kotli se drenjajo. Večerjali bodo. Kamorkoli pogledaš, vidiš kušarske šotore in okrog njih zelence. Tudi pse imajo!«

Nihče ni več vprašal. Vsi so vedeli, da so za nekaj časa zaprti, ukradeni svobode in svetlobe. Molč je bil dolg v nedogled, vsak je vrtal z mislimi okrog najbližjega in najdražjega. »Vrag vas dal! Če oni jedo, pa dajmo še mi.« Kakor, da je taka beseda že oddaljena, kdo ve kako daleč, so se spogledali in pričeli gristi suho sadje. Sladko, neverjetno sladko je bilo. »Kje je neki Nežka?« Da, saj res, kje je neki Nežka, to dobro in brihtno dekle. Vsem petim so zastale čeljusti. Da ne bi vrag...!

Vseh petoro je gledalo v oddaljeno svetlobo, ki je rdela od stražnih ognjev. 50 cm nad njimi so zopet odmevali koraki.

»Spat se odpravljajo!« je dejal Faruk, »za danes smo odpravili!« In petorica se je zopet zleknila. Pričakovala je naslednji dan kot prejšnjemu noč. O, ne tako, temveč kakor bolnik, kateremu so ure daljše kot večnost. »Ti Drejče, je naivno vprašal Faruk, »kajne, da je takole približno v polarni noči?« Vsi so se po dolgem času zopet zasmejali, nato pa umolkli. V daljavi je ostro in močno počilo. Nad petorico se je zganilo, kakor bi dregnili v mravljnišče. No, nič nenavadnega, Italijani so vendar za vsak pok pozorni. Puškarjenja je bilo precej, vendar pa je bil nad petorico tak hrum in vik, da je postala tudi ta poslušna.

»Prišlo se je! Najbrž so dobili to-

Pred dnevom slovenskih brigad

Usmerjanje prometa v Dol. Toplice

Ker ima Slovenija premalo osebnih vagonov, da bi lahko vsaj udeleženci potovali v Toplice v njih, bodo ta dan sestavljeni kombinirani vlaki iz osebnih in tovornih vagonov. Treba je zato skrbeti, da bodo osebne vagonne zasedli predvsem starejši ljudje, invalidi in matere z otroki, medtem ko si ostali lahko uredijo prijetno potovanje s tem, da v tovorne vagonne pravočasno pripravijo razne klope itd.

Posamezni okraji si lahko naročijo (kar je najbolje in najceneje!) posebne vlake, za kar mora biti prijavljenih vsaj 500 ljudi. Ti vlaki imajo 75 odstotkov popusta. Udeleženci proslave, ki bodo potovali s temi vlaki, se morajo z istimi vlaki tudi vrniti. Zato je potrebno, da se posamezne skupine (občine, okraji, podjetja itd.) držijo skupaj, da bodo tako lažje obveščeni glede odhoda posameznih vlakov. Sploh morajo vse skupine skrbeti, da so tesno povezane s svojimi vodniki.

Vsa naročila za posebne vlake izvrše okrajni štabi za proslavo brigad pri šefih postaj na sedežih okraja, kjer se dobijo tudi vse potrebne informacije. Posamezniki pa naj se za obisk prijavijo pri svojih množičnih organizacijah v tovarni, podjetju, občini itd.

Za prevoz s avtobusi, kamioni, avtomobili, vozovi in drugim pa je ves promet usmerjen takole:

1. Vozila iz smeri Gorenjske, Notranjske, Primorske in Ljubljane se usmerijo na Žužemberk, Dvor, Soteska, Podhosta, Meniška vas in parkirajo na označenem prostoru v neposredni bližini prostora za proslavo.

2. Vozila iz Stajerske, Zasavske, Dolenjske vključno Novo mesto se usmerijo preko Sevnice, Trebnjega, Briljine, Prečne, Gornje Straže in Polja do prostora za parkiranje.

3. Vozila iz Metlike, Suhorja in ostalih vasi ob tej cesti (Podgrad, Težka voda itd.) se usmerjajo preko Birčine

NAMESTO, DA BI KROŽIL PO NAŠIH ROKAH DENAR, SE VRTE CUNJE...

Denar je valuta, ki predstavlja gospodarsko moč sleherne države. Z njim kupujemo in plačujemo vse, kar je za nas življenjsko potrebno. Zato pač tudi precej kroži po naših rokah. To je pravilno in potrebno, vsekakor bolje, kot da bi ležal v nogavicah.

Toda denar pri naših ljudeh večkrat zaide na taka mesta, kamor ne spada. Kroži po vseh žepih od telovnika do hlače, suknjiča in povrhnjice in iz denarja nastane cunjica. Vsa dan imam priliko opazovati ljudi, od kod vsepovsod vlačijo denar. Eden ga potegne iz žepa, ki je namenjen žepni uri. Najprej ga privleče na dan polovico, potem pa še išče in išče, da najde drugo polovico. Zato imamo danes denar zlepljen z vsemi mogočimi papirji, tako da človek včasih ne ve, ali je to denar ali res kakšna cunjica.

Ce bi se vsi ljudje zavedali, da denar ni pomemben samo za državo, ampak tudi za slehernika, bi si gotovo nabavil kakšno denarnico in bi papirnati denar vlagali vanjo. Tako pa ti daje strgano cunjico in če je nočes vzeti, se razburja. Ko pa mu daš prav tak denar nazaj, ga noče vzeti in se jezi in robanti. Kdo je kriv, da dobi nazaj takšen denar, kot ga odda? Prav gotovo on sam in njemu podobni!

Ni drugarje pa taki ljudje ne ravhajo z boni, ki pri nas prav tako predstavljajo valuto. Ti pa naravnost slovio po »zmečkanosti«. Nekateri boni, ki priromajo iz kakšnega zakotnega žepa, so tako sčefrani in umazani, da človek ne ve, ali bi jih prijel v roko ali ne. Pa vendar vsak bon predstavljaja vrednost 4 dinarjev in tega bi se morali naši ljudje zavedati. Kdor nima denarnice, si prav lahko pomaga s kosom kartona.

Peter Hercog

vasi in Sušic v Toplice ter parkirajo pred samimi Toplicami.

4. Vozila iz ostalega dela Bele krajine (Vinica, Dragatuš, Črnomelj, Semič — lahko pa tudi iz Metlike) se usmerjajo preko Semiča, Črmošnjic, Starih Zag, Podturna do neposredne bližine Toplic, kjer parkirajo v posebno označenem prostoru.

Posebna navodila za potovanje bo prihodnje dni še objavil Slovenski poročevalec. Skupine pa naj same skrbijo za to, da bodo izbrale take šoferje, ki se bodo zavedali svoje dolžnosti in odgovornosti. Na vseh progah bodo posebne komisije pregledovale, ali so šoferji trezni ali ne. Šoferji, ki ne bodo trezni, bodo morali takoj postaviti vozilo s ceste, ključje od motorja pa bodo morali oddati prometnim organom, na kar posebej opozarjamo skupine.

Nagrade okrajnega odbora Ljudske prosvete Novo mesto

Okrajni odbor Ljudske prosvete v Novem mestu je razpisal tri lepe nagrade za najboljše kulturno-prosvetne prireditve v počastitev desete obletnice ustanovitve partizanskih brigad. Prva nagrada je 50 metrov platna za kulise, druga nagrada: 50 knjig za knjižnico, tretja nagrada: kompletna zbirka odrskih šmink. Poročajte takoj po prireditvah o uspehu, obisku in učinku predstav na okrajni odbor Ljudske prosvete!

Izkoristite velike popuste pri prevozi v Toplice!

Gospodarski svet vlade LRS je 27. avgusta izdal navodilo o popustih za vožnje z avtomobili na proslavo brigad v Toplice.

Udeležencem proslave brigad v Toplicah se bo računalo samo prevozne stroške s popustom: za vožnjo z avtobusi po 1,40 din za prepeljanega potnika na km, s kamioni pa 1,10 din za potnika na km. Tako bo n. pr. znala voznina s kamionom iz Kočevja v Toplice in nazaj le 98 dinarjev, z avtobusom na isti progi pa 124 din.

Za skupinske vožnje je odobren 75 popust na železnice. Iz Mokronoga v Stražo in nazaj bo stal osebni vlak n. pr. samo 80 dinarjev, iz Metlike v Stražo in nazaj 108 dinarjev, iz Kočevja v Stražo in nazaj pa le 216 din.

Voznina je malenkostna, zato poskrbite za res množično udeležbo delovnih kolektivov, posameznikov, predvsem pa naj sindikati, OF, ZB, AFŽ in ostale organizacije ne pustijo doma partizanskih družin! Omogočite jim obisk Toplic in našega velikega partizanskega slavlja!

Znižali smo cene

ker smo zmanjšali režijske stroške za 12% in ker smo izboljšali strojni park.

IZDELUJEMO

sode in kadi vseh vrst. Sodčki 50 do 100 litrov na zalogi po 2700 odn. 4000 din. Kolarska dela in popravila — vozov, koles, ojes itd. Tapetniške izdelke in popravila — žimnica iz tapetniške trave in iz prinešenega blaga vas stane samo 980 din. Mizarska pohištvena dela in popravila po vaši želji in obliki.

Smrekova spalnica politirana 40.000 din.

MESTNO MIZARSKO PODJETJE NOVO MESTO

Kupujemo mizarski rezan suh les, zlasti smrekovi!

varise, ki so imeli nalogo v zaledju napadati Italijane, je golšal Jaka v svojo brado. Povzpeli se moramo višje v odtočno cev.

Petorica je pobrala reči in se počasi plazila po odtočni cevi. Ko je prišla do odcepa, je Jaka poslal dva najre in jim zabčal: »Ne hodite po vodi, ampak izven nje. Z rokami se oprijemljajte ob stranske stene. Nazaj grede hodite samo po vodi in se ne oprijemljajte stranske stene. Mi krenemo po tej cevi in tudi vidva pridita za nami. Po tej cevi hodimo samo po vodi!«

In zopet molk, samo šumenje vode med nogami in pritaeno dihanje. Po cevi je vedno huje zavdajalo. Kmalu so čutili svišč pod nogami.

»Tu, tovariši, prispeli smo!« Nad glavami je postalo mirno in tiho. Vsakdo bi rad zvedel, kje je, toda nihče ni hotel vprašati. Ko je že preteklo precej časa, se je oglašil Pepi s tihim glasom: »Zdi se mi, da smo nocojšnjo noč najbližji sosedu kartuzijanom, zavitim v svoje ruhe, ki leže tod blizu prav tako pod zemljo, kot mi, samo da niso v cevi!« Petorica na to ni odgovorila, temveč se je zamislila v smisel teh besed. In noč, ki pravzaprav ni bila noč, pa je vendar bila, je zagrinjala petorico v kanalu.

Drečje je z vso močjo zagrabil Faruka in oba sta, o ne, prav vsi, so poslušali čudne glasove, ki so prepravljali odtočne cevi. Seje polagoma so spoznali, da so to poki ročnih bomb s katerimi zasipujejo Italijani vhod v odtočne cevi. V odcepu se je od časa do časa pokazala rdeča svetloba, ki je s pokom zažarela in z njim tudi zamrla.

Polagoma se je prikazovala svetloba. Le od kod to, saj smo globoko v cevi.

»Poglej rešetko«, je dejal Drečje in

pokazal na strop cevi. Vsi so se obrnili proti rešetki in gledali prav majhen košček danečega se neba. V cev je prihajal duh po cipresah in pušpanu. »Kdo gre na ogled, kako je z našim ležiščem od prejšnje noči?« Dva sta se odtrgala od petorice in se počasi in previdno plazila nazaj po rakovsko, kajti v cevi ni bilo prostora za obračanje. S silno pozornostjo so sledili tovarišema, ki sta na odcepu hušnila v glavno cev. Trije so se zazrli v oni mali košček neba:

»Kako lep je, pa tako daleč!« Od nekod je prilezel črv in balansirala na rešetki. Trojica se je bala za uboga črvička, da ne bi pal na dno cevi. Nebo se je zakrilo. V trenutku so odmaknili glave v temo. »Prekleta vrana«, je zagodrnjal Drečje, ker mu je odvzela tak čudovit predmet opazovanja. In zopet se je preostala trojica zagledala v nebo. V cevi je zašumelo. Dvojica je prihajala iz ogledovanja. »Nu, kaj je?«

»Ležišče je razmetano in deske so samo še trske.« To je bil odgovor. — Trojica je preizkušala rešetke, če bi se udale in potem preko odprtine ven na prosto. Toda rešetka se ni vdala. Misel je vrtala dalje: »Italijani ne bodo šli v cev, so preboježi. Poslali bodo pse, preiskali vse rešetke in končno...«

»Ne boste nas, pomaknimo se nižje, kjer ni rešetk, to rešetko pa zamašimo!« In roke so same od sebe začele nagrabati svišč, droban pesek in razno nesnago. Rešetka je bila kmalu zamašena. Predse pa si je petorica nagomilila zaklon. In sedaj ne samo kilometer dolg kanal, ampak čisto majhen prostor v cevi, 3 metre dolg, je bil bivališče petorice. Se tisti delček neba jim je bil zaprt in zopet se je razbohotila tema. Le bedna prav bedna svetloba, ki se je upirala v odcepu cevi, je oznanjala noč in dan.

Naš zvesti naročnik in bralec, 73-letni upokojeni šolski upravitelj tovariš Vekoslav Liličja nam je za praznik slovenskih brigad poslal naslednji članek.

Ob klavnem razpadu bivše jugoslovanske vojske 1941 so tudi v občini Šmihel-Stopiče zbirali orožje vseh vrst in ga nosili v občinski urad v Kandiji (Sukljetoča c. 11). V veži se je nabralo veliko pušk in streliva, vmes pa tudi mitraljez. Ta mitraljez sem nekega večera lepo odnesel v svoje stanovanje nad občinskim uradom, zraven pa pobral še par tisoč nabojev na pasovih, nekaj pušk in nabojev, v škatlah. Vso to municijo sem skril na podstrešju, ki je imelo dvojna tla, pod deske. Ostalo orožje, kar ga ni ob večerih »zginilo«, so naložili na voz, ga pri belem dnevu odpeljali v šmihelski gasilni dom in tam skrili. Skrivališče je pa nekdo izdal Italijanom, ki so orožje zvozili nazaj v mesto. Zaradi tega sta bila kasneje aretirana Bele Alotzij in njegov brat France iz Šmihela ter poslana v Nemčijo, kjer sta umrla.

Bilo mi je »vroče«

Februaria 1942. leta je neko popoldne prišlo na moje stanovanje pet karabinerjev in dva vojaka. Marešalo karabinerjev me je poklical pred to »vojsko«, pa mi pred nosom stresel na tla deset patronov za mitraljez na patronjači in vprašal:

»Dove avete questo munizione e fucile e mitraglie? Capisce italiano?«

Odgovoril sem: »Un pocco capisco mais je parle mieux la langue française!«

Toda marešalo je odgovoril, da francosko ne zna. Oglasil se je karabiner, ki je za silo lomil slovenski (kakor jaz italijanski). Povedal mi je, da je vojak našel municijo, ki jo ima marešalo v rokah, in zdaj so prišli, naj jim pokažem

puške, naboje in mitraljez, češ da vse to skrivam na podstrešju.

Lahko uganete, kako mi je bilo pri srcu, vendar sem si mislil: korajža veljal! Prav nedežno sem vprašal, kje neki imam vse, za kar me izprašujejo; najbrž je pomota, sem dostavil. Lani je bilo res na pretek pušk, streliva, vmes tudi mitraljez, na občinskem uradu spodaj pod menoj, pa so že davno vse pospravili, kam, ne vem. Dejal sem še, da mi je lahko kdo kaj podtaknil, da me spravi v »šmir«. Marešalo je vprašal vojaka, kje je našel naboje in kako da je zašel prav v to hišo. Pa je povedal vojak, da je skozi kuhinjo prišel na podstrešje, da odmeče s strehe sneg, in tam našel strelivo. Tako smo vsi skupaj šli preiskovat podstrešek. Našli smo le nekaj praznih patronov, leseno puško in pas z leseno sabljo (Marianovi igrači). Naj povem, da sem imel še isto jutro prav na tem prostoru štiri puške in mitraljez, pa sem vse skupaj iz varnosti odnesel na podstrešje pod dvojni pod. Eden karabinerjev je potegnil izza trama šop »Slovenskih poročevalcev«, ki še niso bili razdeljeni, in jih pomolil marešalu, ta pa jih je vrgel na tla, rekoč:

»Questo e niente, munizione, munizione!«

Zagledal je lesen kovček z napisom in mi ukazal, naj ga odprem. Dejal sem da nimam ključa, zato so kovček odprli s silo. Pustil ga je bil 1941 neki nadporočnik, proseč, da ga shranim, po končani vojni bo prišel ponj. V kovčku so našli dve novi oficirski obleki, sabljo in še nekaj malenkosti, toda nobene revolverja ali drugega orožja. S podstreška smo šli v vežo, kjer so obleke zložili na mizo, potem pa sem jih moral peljati še na podstrešje. Bilo je že temno in karabinerji so si svetili z baterijami. Ze poprej sem jim dejal, da me podstrešje ne briga, kajti vse, kar

Tudi 7. četa I. MDB „Vide Tomšič“ štirikrat udarna!

V soboto 30. avgusta je zaključila enomesečno delo pri obnavljanju Novovega mesta tudi 7. četa I. novomeške štirikrat udarne MDB »Vide Tomšič«. Mladi brigadirji, dijaki novomeških srednjih šol, v delovnem poletu niso prav nič zaostajali za celotno brigado, o čemer prepričljivo govore visoka priznanja. V avgustu smo jih srečavali pri urejanju sejmišča na Ločenski cesti, na novem športnem stadionu na Loki, pri podiranju Kobetove hiše na Ljubljanski cesti, na izkopu glavnega cestišča in pri raznih manjših delih. Četa je dosegla v vsem mesecu 173,33 % norme, v tem času pa je izkopala, na-

ložila, prevzela, prenesla, premetala, razprostrla in zložila 5000 kubičnih metrov gradiva, splanirala nad 3368 kubičnih metrov gradiva, izkopala 48 jam, postavila 21 in izkopala 44 stebrov in podlra 90 tek. m bodeče žice in pomagala pri geodetskih izmerah v Gotni vasi.

Delovna disciplina v četi je bila na dostojni višini. Živahno tekmovalje med desetimi in dvigalo delovni polet 35 brigadirjev in brigadirjk, celomesečno delo pa je bilo posvečeno VI. kongresu Partije.

Zaključno poročilo o delu čete je podal na proslavi komandir čete Jože Perpar. Pozdravil je sekretarja OK LMS Ludvika Kebeta in Viktorja Bartljo, predsednika mestne občine Jožeta Udoviča, ravnatelja gimnazije Palmo Kasesnik, delovodjo Pavlina ter ostale goste. Četa je nato prejela diplomu o udarništvu, 2. desetina je bila pohvaljena za najboljše uspehe v tretji dekadi, nato pa je 13 najboljših brigadirjev in brigadirjk prejelo značke udarnikov, 13 pa jih je bilo pohvaljenih z diplomami. Četi je čestital nato sekretar Ludvik Kebe in ji želel novih uspehov v bližnjem šolskem letu, prav to in novega delovnega poleta pa je želel mladim brigadirjem tudi predsednik mestne občine.

V prijetni zabavi je nato brigadirjem minil večer. Z obljubo, da se srečajo prihodnji teden na velikem partizanskem slavlju v Dol. Toplicah z vso brigado »Vide Tomšič«, so se pridni prostovoljci razšli na svoje domove.

Kakor smo čestitali brigadi v juliju, čestitamo in se zahvaljujemo Novomeščani tudi 7. štirikrat udarni četi za njen trud pri obnavljanju našega mesta! Pozdravljeni, dragi prostovoljci!

je gori, je občinski inventar, oziroma arhiv. Hodili so po deskah, pod katerimi so bile skrite puške, strelivo in mitraljez, k sreči pa se noben ni spomnil, da bi bil deske pridvignil. Vendar mi je bilo vkljub mrazu pasje vroče!

Po brezuspešnem iskanju so spet šli na hodnik, od tudi pa v sobe. Prebrskali so postelje in omare, pretaknili sploh sleherni kotiček, našli pa niso nič sumljivega. Marešalo me je vprašal, zakaj nisem prijavil oficirske obleke.

»Se pojma nisem imel, kaj je v kovčku«, sem odgovoril, »pa tudi ni moja last, saj vam pove napis. Najbolje bo, da vprašate lastnika, ki je sedaj na Finančnem oddelku v Ljubljani, pa bo potrdil, da je res, kar pravim.« Zapisal si je naslov, ki sem ga povedal, in rekel, da ta preiskava ni zadnja. Dati sem jim moral papirja, da so obleke zavili, sabljo pa so zlomili in mi jo pustili, ker sem jim rekel, da bi jo rad porabil za nože. Odšli so, meni pa se je odvil kamen od srca. Hitro sem sporočil tovarišici Vidi Jenkovi na Šmihelski cesti, naj pride jutraj po »sladkor za čebele«. Bil sem tajnik Čebelarskega društva, hkrati pa tudi blagajnik in predsednik ter sem imel naročen sladkor za pitanje čebel.

Ponoči sem v največji tajnosti spravil s podstrešja puške, mitraljez in strelivo. Puške in mitraljez sem zložil v velik zaboj, povrh pa dal sladkorja. Municijo sem pustil zunaj. Zgodaj jutraj so prišli fantje z vozikom in nahrbtniki, kakor sem bil naročil (bili so: Niko Šilih, Ivan Majnik, Maks Petrič in Vida Jenko). Zaboj s »sladkorjem« smo odnesli po stopnicah na voziček. Le malo je manjkalo, da ni pri nakladanju zaboj padel na tla in pokazal vsebino. Povedati moram, da je bilo okrog vozička polno laških vojakov, ki so stanovali v hlevu in na hlevu, na dvorišču pa so kuhali. Nato so fantje dijaki šli z nahrbtniki še po »sladkor« za čebele. Seveda nihče drug ni vedel, da je v zaboji mitraljez, v nahrbtnikih pa municija!

Vse so srečno pripeljali do »Čebeličec«, kakor se še danes imenuje hiša tov. Jenkove, kjer so imeli čebele. Drugi dan je Vida Jenkova odpeljala voziček skozi »bloke«, rekoč da pelje sladkor za čebele. Seveda so jo pustili, kajti na sladkorju je pisalo: »Societa Italiana Industria Zuccheri Bologna Mellitosio«.

Tako so partizani na Brezovi rebri srečno dobili prvi mitraljez (Tomšičeva brigada) in puške. Naj še omenim, da sem zbiral tudi obleke, obveze in sploh vse, kar sem pač dobil za partizane. Te stvari je odnašala domov tovarišica Globelnik Mimi, od tam je pa njena mati Marija v kosarah prenašala skozi blok. Novomeščani so radi dajali in tudi s tem pripomogli k zmagi.

Štiri smrtne obsodbe zaradi poneverb in tatvin

Okrožno sodišče v Zaječaru je po večdnevni razpravi izreko obsodbo nad skupino sabotežerjev in škodljivcev, ki so s sabotažami in krajo ljudske imovine v rudniku Bor povzročili škodo v vrednosti 24 milijonov in 347.210 dinarjev. Štirje obtoženci — šef računovodstva Brkan, blagajnik Jelenkovič, Bajič in Velčkovič — so bili obsodeni na smrt z ustrelitvijo, ostalih 12 obtožencev pa na zaporno kazen od enega do 19 let strogega zapor. Druga skupina enajstih podobnih škodljivcev, ki so prav tako z tatvami in poneverbami škodovali delovni kolektiv rudnika Bor za nekaj milijonov, pride v kratkem pred sodišče. Stroga kazen je naletela na splošno odobravanje vseh ljudi, delovni kolektiv rudnika Bor pa je poslal brzojavko okrožnemu sodišču v Zaječaru, v kateri pozdravlja strogo, a pravično obsodbo nad zločinskimi škodljivci. (Po »Borbi«)

»Je še kaj drugih novic?«

»Ne vem še vseh. Toda ena bo za vaše pomirjenje. V patrolji, kakor izgleda, ker je bil na seniku, je bil Zagorčev iz Smarja. Njega so prijeli za noge, ko je spal. Ker pa je imel odvezane čevlje, so mu jih sezuli in on je, v splošni zmedenosti Italijanov, ušel. Sedaj je že na prostosti v gorjanskih gozdovih.«

Poslovil se je od petorice in zopet se je oddaljevala lučka, ki jim je prinesla toliko zanimivosti in zrak, čist zrak iz gorjanskih gozdov. Petorica se je pomikala iz cevi k vhodu. Svež zrak jih je prevzel, da so skoraj pozabili na ofenzivo in šele žarometi so jih opomnili, da še ni vsega konec. S povešenimi glavami so odšli nazaj v kanal. Se dvakrat se je menjavala posadka v Pleterskem samostanu, toda nikoli tako, da bi bila ena noč prosta za sprehod po svežem zraku. Po drugem obisku jim je dobri pater povedal, da je ofenziva minila in gredo lahko iz prostovoljnega zapor v kanalu. Nekako tesno je bilo petorici, ki je preživela v tem ozkem prostoru osem dni. Tako so se poslavljali od njega, kakor da jim je vrnil življenje in prostost.

Po nekaj ovinkih je prišla petorica do izhoda. Ko so jih potegnili iz kanala, jih je prevzela moč gorjanskih gozdov. Noge so popustile, zvezdnato nebo se je zavrtelo in utonilo in nič. Seje po oživljajoči kapljici ruma in skodelici mleka so se zavedli, da so na prostem in žive zopet svobodno življenje, polno bojev in trpljenja za osvoboditev delovnega ljudstva. In ko so polagoma korakali po Baronovi poti na Spilerjeve špice, tolikokratni dom partizanov, so si dejali:

»Nikoli več živ v jama!«

K spominom na Frato

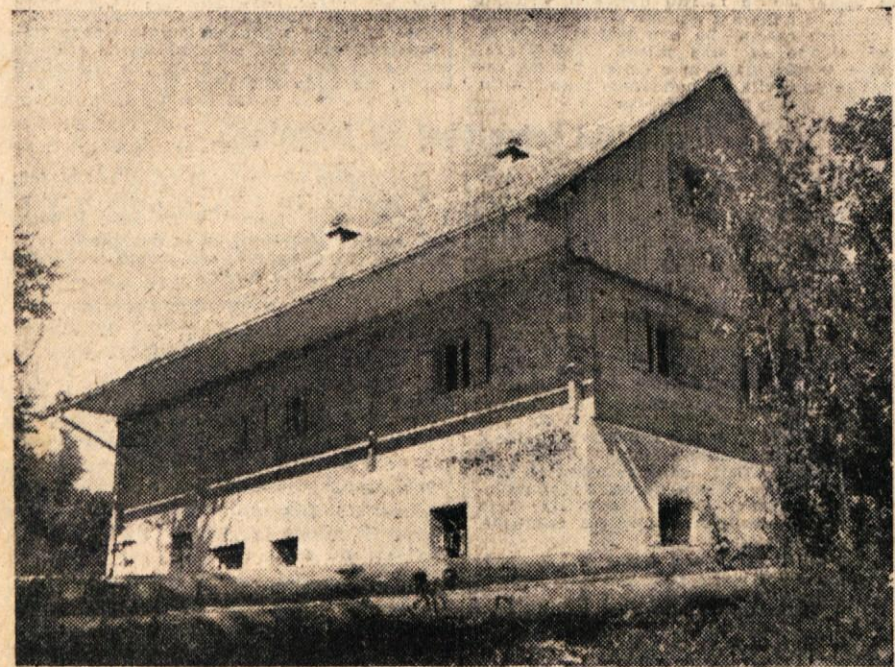
BOGDAN OSOLNIK

Priprave za obnovitev koče na Frati so zbudile marsikak spomin na to partizansko postojanko, ki je služila osvobodilnemu gibanju na Dolenjskem kot eno prvih in najvažnejših oporišč v letih 1941 in 1942. Partizanska javka, kraj važnih političnih in vojaških odločitev, predvsem pa gostoljubno zavetje prvih partizanov in aktivistov — to bi bili najkrajši in najskromnejši podatki o Frati. Dovolj, da se globoko vtisne v spomin vsem, ki jih je kdaj sprejela pod svojo streho in da za vselej ostane zapisano njeno ime v zgodovini osvobodilne borbe.

Cez teden dni bo na Frati odprta nova koča. Partizanska Frata bo spet sprejela stare znance. Na novem domu bo odkrita spominska plošča. Ob tej priliki bo oživel marsikak že obdelan spomin na dogodke pred desetimi, enajstimi leti. Vsakdo, ki je takrat spoznal Frato, bo pridjal drobce svojih spominov in vtisov — in iz vseh bo oživila celotna podoba, ki zasluži, da jo ohranimo.

ljudstvom, ki so jim ga partizani prebudili in iztrgli iz rok.

Politični delavci — partizani — smo se znašli pred izredno težkimi nalogami. V predelih, preko katerih je že šla ofenziva, je bilo treba obnovljati organizacije, dvigati zaupanje ljudstva in preprečevati širjenje belogardizma. Bela garda je namreč z grožnjami in s parolo o obrambi vere zapeljevala ljudi in jih pognala v bratomorno klanje. Na terenu so se pojavile oborožene belogardistične tolpe, dostikrat celo s partizankami na glavah, tako da je bilo kretanje po terenu zelo oteženo. Bila je to trenutno najtežja situacija v razvoju Osvobodilne fronte na tem terenu, iz katere pa smo kmalu nato izšli kot zmagovalci, ko so novoustanovljene partizanske brigade ponovno očistile večji del Dolenjske. V tistih dneh okupatorske ofenzive — oktobra 1942 — je bila najprej bombardirana, potem pa požgana tudi Frata.

Obnovljena logarnica na Frati, ki bo v soboto 13. septembra 1952 popoldne slavnostno odprta, na njej pa odkrita spominska plošča

Te vrstice so samo tak drobce možnih spominov na Frato in sicer na čas neposredno pred njenim uničenjem.

Posebno živo je bilo na Frati v času osvobodjenega ozemlja na Dolenjskem spomladi in poleti 1942. Na Frato so se stekale kurirske zveze od vseh strani, aktivisti iz vseh delov novomeškega okrožja so imeli tu javko in kontakte. Sem so prihajali novi tovariši v partizane, a dogajalo se je celo, da so jih prihajali obiskati njihovi svujci iz drugih krajev Slovenije. Okrožni komite KP in okrožni odbor OF, štab Vzhodnodolenjskega odreda in aktivisti mirnoposelskega področja smo bili zlasti pogosti gosti na Frati. Tu so bile mnoge seje in posvetovanja, razgovori in sestanki. Posebno važen je bil sestanek aktivistov novomeškega okrožja po partijski konferenci na Logu, katerega se so udeležili člani CK KPS in Izvršnega odbora OF, med njimi tovariši Leskošek in Kidrič. Med posvetovanjem smo razpravljali o novih oblikah delovanja reakcije na Slovenskem, posebno o pojavih vsebolj očitnega belogardističnega izdajstva.

Tovariš Kidrič nam je analiziral družbene korenine narodnega izdajstva, cilje in metode borbe sovražnikov ljudstva in predložil vsi odločilnost bitke, ki se je hkrati z borbo proti okupatorju že razvnela tudi z domačimi izdajci. Po sestanku nam je Matej Bor prečital nekaj svojih pesmi — med drugimi: »Požigalčevu suknjo«, ki je nastala prav tiste dni. Kakor nam je prvi kontakt z voditelji ljudske vstaje na osvobojenem ozemlju razmahnil obzorje našega političnega gledanja, tako nam je pesnikova beseda razvnela domovinsko čustvo. — To je bil eden najlepših dogodkov na Frati v tistih dneh. Takrat se je o Frati že govorilo daleč naokrog, zlasti po osvobojenem ozemlju. Ljudski glas po dolini je celo preplel te govorice s tajinstvenimi predstavami, v katerih je bilo tudi marsikaj pretiranega ali celo netočnega. Vse to ni moglo dolgo ostati skrito okupatorjem. Tudi izdajci so opravili svoje.

Navzlic vsemu Italijani dolgo časa niso mogli Frati do živga. Vsak poizkus prodora iz Novega mesta, Straže ali Soteske je bil odbit. Bilo je dokaj veselih zgodb o tem, kako je Gasperjeva četa, ali kako so celo posamezne patrole podile Italijane v beg. Zato na Frati ni nikdar manjkalo šale in pesmi. Končno so se Italijani odločili za napad iz zraka.

Bilo je to v jeseni 1942, v dnevih, ki so bili za razvoj osvobodilnega gibanja na Dolenjskem med najtežjimi. Okupator je vrgel ogromne sile v boj proti našemu osvobojenemu ozemlju. Najprej je napravil ofenzivo na Rog, da bi uničil glavino partizanstva in vodstvo osvobodilnega gibanja, nato pa so sledili sunki na ostale sektorje Dolenjske. Z ogromno vojaško premočjo in s sodelovanjem domačih izdajalcev je okupatorju uspelo zavzeti osvobodeno ozemlje. V vseh, kjer se je še pred kratkim glasila vesela fantovska pesem, kjer si je ljudstvo že gradilo svojo novo oblast, se je razvnel jok in stoka mater, žena in otrok. Italijani so požigali, pobijali in vodili ljudi v taborišča — brez usmiljenja. Organizatorji belogardizma so si meli roke, pripravljeni, da je konec partizanstva in da jim bo okupator povrnili oblast nad tem

Ce se prav spominjam, smo bili 8. oktobra 1942 na Frati poleg stalnih prebivalcev Zupančičevih zbrani še naslednji aktivisti novomeškega okrožja: Jože Slak iz Dobriča — narodni heroj, Dušan Jereb-Stefan, Ivan Gorjup, Franček List-Marko, Jerica, Mara Rupena in jaz. Pridružil se nam je še Vene Slapšek, aktivist OF na delu v stiškem okrožju, in Oskar Venturini-Sandor s svojo patrolo, ki je prišla z neko posebno nalogo. Nedaleč od Frate je taborilo v gozdu nekaj tovarišev iz bivšega Zapadnodolenjskega odreda in Levstikovega bataljona.

Opoldne nas je pri kosilu — jedli smo gobe — ki smo jih bili sami nabrali — zmotilo brnenje aviona. Nismo se v začetku mnogo ozirali nanj. Toda krožil je vztrajno nad okolico Frate — in to je bilo nekaj nenavadnega. Ko smo pojedli, so se nekateri tovariši umaknili pod bližnje smreke, drugi pa so stili pod visoko, košato tepko ob hiši. V kuhinji sva ostala samo Mara, ki je pomivala posodo, in jaz.

Nenadoma je zabrel avion čisto ob blizu v oglašujočem letu, nizko nad hišo. Bilo je jasno, kaj namerava. Z Mara sva se nagonsko vrgla v nasprotni kot kuhinje, v prostor med štedilnikom in steno, v edini zaklon. V istem trenutku so z zraku že zaživžgale bombe. Ena ali dve sta padli pred hišo, tretja pa je tresčila v nasprotni vogal. V istem hipu, ko sem začutil Marin padec, se je razlegla eksplozija, udaril je zračni puh in zaživžgali so drobci

Kolona se vije skozi gozdove v temo. Mrzla decembrska noč je prevlekla vejevje z ivjem in mesečina se je razlivala nad pokrajino.

Bližajo se cilju. Ostra povelja padajo v noč in brigada prične obkoljevat vas. V njej so se ugnezdili belogardisti, oskrnili so cerkev, napravili iz nje bunker, ki naj bi ščitil fašistične zločince na naši zemlji.

Bataljon je zavlil na levo. Ze na hribčku nad vasjo je naletel na sovražno zasedo, katere je po nekaj strelh zbežala v postojanko. Kakor plaz so se vsuli borci, ni bilo sile, ki bi jih zadržala. Ze v prvem valu so izrinili sovražnika iz »farovža«. Belogardisti so se zatekli v cerkev in prosvetni dom. Bitka postaja vse srditejša. Ozračje se stresa od eksplozij, bombe padajo kakor toča, žareče krogle rešejo svetle črte v temno noč.

Sovražnik nudi iz cerkve srdit odpor. Javiyo se prostovoljci bombaši.

Kolar, »Jaka« in Omerza se sprijazijo z bombami v rokah proti zidu. Naši mitraljezi z ognjem ščitijo napadalce. Blizu zidu so, beli jih niso opazili. Jaka se požene. Močna eksplozija stresa cerkev, krik in stoka se mešata z detonacijami.

Cerkev je zavzeta. V temo skoči nekaj moč proti prosvetnemu domu poslednjemu bunkerju izdajalcev. V cerkvenem stolpu pa se še vedno oglašuje sovražna bređa, ki zapira Gubcem pot. Treba bo zažgati zvonik. Kmalu šine plamen in bređa utihne. Kako velika slepota izdajalcev! V snegu leže borci za svobodo, pogum in hrabrost jim daje ljubezen do domovine, za cerkev — njeni zidovi pa čepe bedni izdajci, ki se zalivajo z vinom, da bi mogli vztra-

preko naju, tako da nisem vedel, ali je padla zadeta ali ne. Ves prostor je napolnil dim in prah in smrad po eksplozijah, obsuli pa so naju drobci lesa in opeke.

Ko sva se prav zavedla, sva stekla iz kuhinje in se spustila po stopnicah. Avion se je že obrnil in se spet približeval. Ustavila sva se najprej pod bližnjimi smrekami in opazovala njegovo smer, nato pa sva se prevalila še nekaj metrov niže. Ko so med smrekami zatreskale nove bombe — topot manjše, toda po več hkrati, druga za drugo — naju niso več dosegle. Avion je potem še precej dolgo z mitraljezom obstreljeval Frato in okolico.

Posledice bombardiranja so bile hude. Bomba, ki je udarila pred hišo, je ob tepki ubila dva tovariša, dva pa težko ranila. Na mestu sta obležala mrtva dva tovariša iz Sandorjeve patrole — mislim Božič in Čudovan — tretji — Devetak in Slapšak pa sta bila prav tako smrtno zapleta. Bomba je priletela naravnost med nje. V roko sta bila ranjena Ivan Ribič-Johan iz Karteljevega in Franček List-Marko. Ivanu Gorjupu je krogla iz mitraljeza prestrelila samo uho, bomba, ki je priletela pred Jožeta Slaka, pa na srečo ni eksplodirala.

Ranjenec je takoj pomagal Stefan — Dušan Jereb, nato pa sta prišli iz gozda še tovarišica Marta Savelj, medicinka, in bolničarja Zenka. Storili so vse, kar je bilo v teh pogojih mogoče. Vendar je še en ranjenec kmalu umrl, a tudi Slapšakovo stanje je bilo čisto brezupno, čeprav je bil še pri polni zavesti. Brezupnost položaja je stopnjevala okolnost, da so bile zaradi ofenzive odrezane bolnišnice na Rogu in da smo bili odrezani tudi od drugih sektorjev, zato ni bilo prav nikake možnosti za temeljitejšo zdravniške posege.

Nikdar ne bom pozabil poslednjega razgovora z Venetom Slapšakom, svojim starim prijateljem in nekdanjim sošolcem... Želel je zagotoviti, da bo še zdrav, želel je priti domov v svobodi! Njegove bolečine so bile vedno hujše. Marta in Zenka, pa tudi Stefan, ki je vedel dosti o medicini, so bili mnenja, da je edino, kar lahko storimo zanj, to, da mu olajšamo in skrajšamo smrtni boj. Tako so se na Frati tega dne zaprli štirje novi grobovi...

Markova rana na roki ni bila tako težka. Težja je bila rana Johana iz Karteljevega. Zvečer smo ga nekaj časa vodili, nato pa nesli preko železniške proge proti Hmeljniku, da bi se zdravil v bližini svojega doma. Da bi mu olajšali bolečine, smo ga pred odhodom čez progo pri Udovcu na Vrhovem napojili z žganjem. Po vsem težkem doživljanju tistega dne smo se ponoči znašli še v smešno-resni situaciji, ko se je Johan tik pred progo, zastraženo z bunkarji in patrrolami, predramil in pričel vriskati ter psovati Lahe. Komaj smo ga umirili in srečni privedli v Karteljevo.

Toda z bombardiranjem 8. oktobra se ni bilo konec življenja na Frati. Se vedno je ostala kurirska javka in še vedno, čeprav bolj oprežno, smo prihajali na njo tudi aktivisti. Šele proti koncu meseca, okrog 20. oktobra, so pridrli Italijani in belogardisti ter jo zažgali.

Z nasprotnega hriba, z Grčvrha, smo s Stefanom opazovali ogenj na Frati. Bilo nam je žal, da jo izgubljamo. Ni je bilo mogoče rešiti! Toda, ali niso vsepovsod goreli slovenski domovi? A navzlic vsemu se je naša borba širila, prenašala v nove kraje in neuničljivo razvijala! Italijani in belogardisti so zavzeli Frato in jo požgali — toda nikdar niso mogli uničiti osvobodilnega gibanja, v katerem je tudi Frata postala znamenita.

Iz prvih dni Gubčeve brigade

jati v svoji slepoti. Šele ognjeni zublji so strli njihov odpor.

Pot je odprta in obroč se stiska okoli prosvetnega doma, kamor so se zatekli iz ostalih poslopij ter od tam dajali poslednji odpor. Močnemu zidovju naši mitraljezi niso kos. Franci, Jaka in Omerza se sprijazijo s šopi slame k domu, da bi ga zažgali. Sovražnik jih opazi in obsuje z ročnimi granatami. Kljub temu našim junakom uspe zažgati ostrešje.

Navalu naših borcev je postojanka podlegla. Ajdovec je bil zavzet in nad 80 domačih izdajalcev je plačalo svoje izdajstvo z življenjem.

PRVIČ NAD ŽUŽEMBERK

Po tem prvem in večjem uspehu, ko je brigada dokazala, da zaslužno nosi ime velikega voditelja kmečkega punta je krenila napadati postojanko Žužemberk, kjer so bili močno utrjeni belogardisti in fašisti. Glavina brigade je imela nalogo likvidirati postojanko, katere je brez dvoma trd oreh za partizane, ki takrat še niso razpolagali s težkim orožjem, dočim so bili ostali v zasedah v smeri Zagradca, Novega mesta in Trebnjega, da bi preprečile morebitno sovražno intervencijo.

Mraz zimске noči je rezal v kosti borcev. Mesec je hitel v daljavo. Nekje je zaskovikal skovir in pretrgal tišino nad dolino Krke, ki je počasi in leno tekla dalje. To smrtno tišino je nenadno pretrgal »juriš«, ki se je pomešal s silovitim drdranjem strojníc in strelj pušk. Ognjeni jeziki iz sovražnih bunkerjev so sikali med plazom naših borcev, ki so drveli skozi peklenški ogenj. »Naprej, juriš!« sta dajala duška svojemju besu Golobov Pavle in Čimpermanov Lojze, ki sta med prvimi z bombami zadušila

Novomeščani! — Šahisti Dolenjske!

V nedeljo 7. septembra bo v počastitev ustanovitve slovenskih brigad šahovski braturnir šahistov Slovenije na Loki v Novem mestu! — Začetek ob 10. uri, v primeru slabega vremena v prostorih Doma JLA.

Popoldne na stadionu v Kandiji živi šah — začetek ob 15,30.

Pridite — ogledite si edinstveno tekmo šahistov na konjih, v trdnjavah, šahiste — kmete, lovce itd. — Redkost dneva: nastopata dva kralja s kraljicama...

Vesele in okrogle iz partizanov

Partizan Miško pride po opravih v osvobodeno mesto, kjer so vse hiše popisane z našimi parolami. Ustavi se pred veliko hišo, na kateri kar mrgoli kratic USAOJ, SPZZ, ZMS, AVNOJ, SNOS itd. Toda Miško ni zastoj pristvoval mnogim političnim uram v svojem bataljonu. Vse kratice je razvozljal, le ene, ki je bila z debelimi črkami zapisana nad glavnimi vrati, ni mogel in ni mogel rešiti. Končno vpraša nekega tovariša, ki je slučajno prišel mimo.

»Tovariš, kaj pa pomeni tale kratice, ki je nad vrati?«

Tovariš pogleda napis, nato premeri Miška od nog do glave misleč, da se ta norčuje iz njega. Končno prasne v smeh.

»Saj to je vendar VHOD!«

Bataljon gre mobilizirat...

Tovariši iz 2. bataljona gredo mobilizirat. Toda ko v neki hiši moških članov ni na spregled, se podajo v klet, da bi si z vinom poplaknili suha grla. Ko začno zabijati pipo v sod, se oglasi izpod njega glas zastopnika moškega spola:

»Ali bo kmalu svoboda, meni že primanjkuje zraka!«

Mi gremo naprej!

Tovarišica Vera ima vajo z recitatorskim zborom. To je prva vaja take vrste v tem delu Stajerske. Tovariši vse premalo stopnjujejo glas. Najtežje mesto v tej Zupančičevi pesmi je: »Mi

gremo naprej!« Ponavljati morajo to mesto in vedno glasneje odmeva po okolici: »Mi gremo naprej!«

Prekine jih trkanje na vrata. Skozi vrata pomoli glavo sosed in zaprosi tovarišico Vero: »Saj boš poskrbela, kajne tovarišica, da bodo vrnil piskre, če greste res naprej!«

Hotel »Prepih«

V Črmošnjicah so adaptirali veliko staro stavbo za etapna prenočišča za mnoge ekipe ali posamezne partizane, ki so bili na potu skozi vas. Prenosišče je bilo v začetku skoraj brez šip zato so ga krstili za »Hotel prepih«. Na obupno jezo »ravnateljca« hotela se je to ime razširilo vsepovsod in vsak, ki je prišel v Črmošnjice, je vprašal najprej, kje je hotel »Prepih«, misleč, da se res tako imenuje.

TOMBOLA

Zveze borcev Novo mesto, ki je bila napovedana za 7. september, je zaradi priprave za proslavo slovenskih brigad

prestavljena

na 5. oktober 1952. Hranite že kupljene kartice, kupite še nove!

Vaške skupine, nekdanji zaščitniki, odborniki NOO in rajonskih odborov OF, vaščani: udeležite se partizanskega slavlja v Toplicah! Pridite v skupinah s transparenti in zastavami!

80-letnica književnice MARICE STRNAD-CIZERLJEVE

Novo mesto ima v zgodovini slovenske kulture prav lepo zveneco ime: tu so bili rojeni ali pa so se šolali in delovali pomembni javni delavci od Matije Kastelca, o. Hipolita, Janeza Svetokriškega in Vodnika pa do Jenka, Tavčarja, Skrabca, Trdine, Zupančiča, Ketteja in Mirana Jarca, da naštejemo samo nekaj predstavnikov literarnega življenja: tu žive danes: dr. Marinek, član nekdanjega ljubljanskega literarnega društva Zadruga, dr. Vasič, Kettejev

vrstnik in član novomeške Zadruga, ter pesnik in prevajalec Severin Šali. Pa to so vse ali manj znane stvari. Manj pa utegne biti znano Novomeščanom, da živi v njihovi središču nekaj let tudi pesnica, pisateljica in vzgojiteljica Marica Strnadova-Cizerljeva, ki se je udeleževala našega javnega življenja zlasti ob koncu prejšnjega stoletja kot bojevinka za naše narodne pravice na Stajerskem pa tudi za pravice slovenskega ženstva sploh. Ker bo v teh dneh praznovala 80-letnico rojstva, se je v naslednjih vrstah spominja tudi naš list.

PROSLAVA NA FRATI

Okrajni pripravljalni odbor za proslavo brigad v Novem mestu sporoča, da se bodo začele slovesnosti na Frati v soboto 13. septembra ob 14. uri popoldne. Nastopil bo mladinski pevski zbor dolenjskih šol — 600 pevcev in pevk —, mladinska godba iz Metlike in moški pevski zbor SKUD »Dušan Jereb« iz Novega mesta.

Udeležite se otvoritve nove koče na Frati in odkritja spominske plošče dolenjskim prvoborcem. V soboto — vsi na Frato! Po odkritju spominske plošče kulturni nastopi, zvečer taborni ognji, ob katerih bodo stari partizani pripovedovali o zgodovini Frate — nepozabna partizanske postojanke. Ponoči oziroma jutraj premik v Dol. Toplice! Pridite!

Im res 1899 je odšla v Rusijo — kot zavedna Slovanka se je učila rusine že poprej — opravila v Harkovu izpit za srednješolsko učiteljico nemščine in potem poučevala skuraj dvajset let na raznih šolah v Kišinevu. Vendar je ohranila stike z domovino, si dopisovala med drugim tudi z Askercem in se o političnih večkrat vračala domov. V Rusiji se je poročila, se naučila francosčine, angleščine in romunščine in preživela obe revoluciji, 1920 se je vrnila v domovino, prevzela ponovno pouk na osnovni šoli in po treh letih bila upokojena. Od 1945. leta živi pri svoji dolgoletni prijateljici prof. Ropasovi na Gmru.

Strnadova je začela objavljati svoje pesmi že kot učiteljica. 1891 ji je nastilil prve pesmi Ljubljani zvon, nato pa je sodelovala s pesmimi, črticami in članki najrazličnejše vsebine v Vesni, Slovenskem svetu, Slovenskem narodu, posebno marljivo pa v našem prvem ženskem listu Slovenski. Njena vrstnica Minka Govekarjeva lo označuje kot velenadarjeno, široko izobraženo pisateljico. Vsekakor podpira to trditvijo tudi dejstvo, da je Marica pisala pesmi celo v nemščini, francosčini in ruščini. Svoje delo je podpisovala zaradi tedanjih razmer z različnimi imeni, največ pa z Marica II., pod tem imenom je najbrž znana tudi še marsikateremu človeku. Svoje pesmi je 1927. leta zbrala v zbirko Rdeči nageljčki. Slovestna zgodovina ji priznava, da so se ji posrečili posebno preprosti, ljudski motivi, nekaj pesmi je bilo uglasbenih, nekaj pa jih je celo ponarodelo.

Danes živi gospa Marica javnosti odmaknjeno življenje. Huda bolezen jo že štiri leta priklope zglji na dom in na prof. Ropasovo, ki po sestrski skrbi zanjo Ob njenem življenjskem jubileju ji tudi mi iskreno čestitamo in ji želimo še veliko let, predvsem pa — zdravlja.

B-r

Znano je, da sta

RADENSKA

s kvaliteto evropskega slovesa

ROGAŠKA

znana že čez 400 let,

naši najboljši mineralni vodi!

Veja uredniški odbor — Odgovorni urednik Tone Gošnik — Tiska tiskarna Ljudske pravice v Ljubljani — Naslov uredništva in uprave: Novo mesto Ljubljanska cesta 25 — Poštni predal 33 — Telefon uredništva in uprave 127 — Tekoči račun pri Narodni banki v Novem mestu št. 6161-90322-1. Četrletna naročnina 100 din polletna 200 din, celoletna 400din.